

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

bakalářské kombinované studium
2009 – 2012

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jana Vitásková

Karel Kryl a jeho civilcourage (občanská odvaha)
- pokus o psychologický profil angažovaného občana

Praha 2012

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Pavel Beňo

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Combined (Part time) Studies
2009 - 2012

BACHELOR THESIS

Jana Vitásková

Karel Kryl and civilcourage (civil courage)
- attempt at psychological profile of committed citizen

Prague 2012

The bachelor thesis work supervisor: PhDr. Pavel Beňo

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená Bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Teplicích dne 29. 2. 2012

Jana Vitásková

Poděkování

Děkuji tímto vedoucímu své práce PhDr. Pavlu Beňovi za důvěru a trpělivost, grafoložce Blance Pevné za nezištnou pomoc a všem účastníkům ankety za jejich názory.

Anotace

Co značí pojem „civilcourage“? Je to občanská odvaha, občanská statečnost, angažovanost občana či jen životní kuráž postavit se překážkám? Souvisí civilcourage nějakým způsobem s osobou písničkáře a básníka Karla Kryla? Projevil svou občanskou kuráž? Jak, kdy a kde? A jaké to mělo následky? Jak se odvíjel život tohoto skladatele a zpěváka protestsongů? Jaké byly jeho názory? Jak na něho vzpomínají jeho příbuzní, fanoušci a přátelé? Co si o jeho občanské odvaze, a občanské statečnosti vůbec, myslí současné děti i dospělí? Těmito tématy se zabývá tato bakalářská práce.

Klíčové pojmy

Agrese, angažovanost, anketa, bezpráví, civilcourage, courage, ctnosti, demokracie, devalvace, ego, emigrace, emoční labilita, evalvace, exil, extroverze, grafologie, hrdost, charakter, individualita, intimní výlučnost, introverze, ironie, komplexy, kritičnost, kvalitativní průzkum, lidské hodnoty, mravní invalidé, nespravedlnost, nevědomé motivy, občanská práva, odvaha, osobní odvaha, osobní statečnost, protestsong, sebeaktualizace, sebeúcta, sociální cit, vlastenectví.

Annotation

What indicates the concept of "civilcourage"? It is civil courage, civil courage, involvement of the citizen or just the guts to face the roadblocks? Civilcourage is related in some way with the person, singer-songwriter and poet Karel Kryl? His civil courage? How, when and where? And what consequences? How the varied life of the composer and the singer of protest songs? What were his views? How he can recall his relatives, fans and friends? What about his civil courage, bravery, and civil at all, he thinks the current children and adults? These issues are dealt with in this thesis.

Key words

Aggression, exposures, poll, lawlessness, civilcourage, courage, virtue, of democracy, of devaluation, ego, emigration, emotional instability, evalvace, exile, extroverze, Graphology, pride, character, individuality, intimate exclusivity, introversion, irony, complexes, criticality, qualitative research, human values, amoral people, injustice, unconscious motives, civil rights, courage, personal courage, personal bravery, protest song, each update, self-esteem, social sense, patriotism.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	
1. ČEST A KRITIKA.....	10
1.1 Děťství Karla Kryla.....	11
1.2 Fanatik na křivdy.....	12
2. OSOBNOST KARLA KRYLA.....	13
2.1 Vliv rodiny.....	13
2.1.1 Komplexy jako nevědomé motivy.....	14
2.1.2 Model osobnosti.....	16
2.1.3 Sebeaktualizace.....	17
2.1.4 Základní ctnosti.....	18
2.1.5 Evalvace a devalvace ega.....	20
3. OBČANSKÁ STATEČNOST KARLA KRYLA.....	21
3.1 Civilcourage.....	21
3.1.1 Civilní apoštolát.....	21
3.1.2 Výlučnost přátel.....	22
3.2 Odvaha občana Kryla.....	23
3.2.1 Není omluvy.....	23
3.2.2 Problém jménem Gott.....	24
3.3 Mravní lidé.....	25
3.4 Písňové texty.....	26
3.5 Rezavá podkova pro štěstí.....	29
4. KRYLOVY TEPLICE.....	31
4.1 Prodloužené mládí.....	31
4.2 Teplická přátelství.....	33
4.3 Poslední návštěva.....	34
PRAKTICKÁ ČÁST	
5. CÍL PRŮZKUMU.....	35
5.1 Znalost termínu: Občanská odvaha.....	35
5.2 Záměr ankety.....	36
5.3 Charakteristika souboru.....	36
5.4 Analýza dat.....	37
5.5 Osobní vzpomínky.....	46
5.6 Grafologický rozbor.....	47
ZÁVĚR.....	49
SEZNAM POUŽITÉ ČESKÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	52
SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ	54

ÚVOD

Kdo jste, pane, že si dovolujete provokovat poctivé lidi?

„Asi provokatér. Nátlakový skupinář. Ale vážně: Chtěl bych, aby moje písně burcovaly, aby narážely do lidí, aby se stávaly nepříjemným budičkem. Jsem příliš zbabělý, abych udělal to co Palach, prostě bych to nedokázal. Neříkám, že by to bylo špatné, naopak, je to čisté, vysoce morální, ale proč si nepřiznat, že jsem zbabělý? Každý to cítí jinak, každý bojuje jinak. Já zpívám. Při všem je podstatné svědomí.“¹

První československý zpěvák protestsongů, jehož nesouhlas se sovětskou okupací v letech 1968-69 a protiválečné postoje vůbec, stejně jako jeho písně na desce Bratříčku, zavírej vrátka, z něj udělaly „barda Pražského jara“ a „znamení doby“.

*K výkazu ztrát
Připište sebe
Že jste jen couvali
Mlčky a kvapně
Za to když brát
Chtěli vám nebe
Že jste jim kývali
Bože tak trapně!*

(Karel Kryl: Znamení doby, 1968)

Ani následných dvacet let v exilu jeho písně neumlčelo; přes možné postihy a potíže si je lidé pouštěli z kotoučových magnetofonů, pečlivě opatrovaných LP desek nebo hráli na kytaru. Po návratu v roce 1989 jej coby konfliktního a výrazného jedince opět čekaly ústrky a nepochopení; uměl totiž rozpoznat nebezpečný vývoj mladé demokracie a nebál se své pochybnosti pojmenovat a vyslovit nahlas.

¹ KRYL, K., *Rozhovory*, Zdena Bakešová, Mladá fronta (Praha), 27, 1969, č. 33, 8. 2., str. 13

Přičemž v každém ze zmíněných období dokázal naslouchat lidem, kteří byli ostatním na obtíž. Bezdomovcům, postiženým, chudým, nešťastným, osamělým... všem vyděděncům společnosti. Uměl jim dát pocit intimní výlučnosti; vědomí, že jsou to právě oni, kteří mu jsou nejbližší. Nesnášel křivdu a bezprávi, bál se anonymního snadno manipulovatelného davu. Přesto jej porevoluční anonymní nápis: Karle Kryle, už neryjeme drškou v zemi!, potěšil.

*I v naší generaci
už máme pamětníky
a vlastní emigraci
a vlastní mučedníky
A s hubou rozmláčenou
dnes zůstali jsme němi
Ne – nejsme na kolenou
Ryjeme drškou v zemi!*

(Karel Kryl: Pasážová revolta, 1968)

Karel Kryl měl totiž to, co nazýváme osobní statečností a odvahou: civilcourage. On sám to popsal slovy „být prostý“. Být svůj a dělat si, co chce. Nikdy nepodléhat náladám nebo módě.

Sdílejí stejný názor i lidé v roce 2012, zejména obyvatelé Teplic? Města, které pro Karla Kryla a jeho tvorbu mnoho znamenalo... Vědí zdejší lidé, jak Teplice Kryla ovlivnily? Najdou se pamětníci jeho prvních veřejných vystoupení v teplických sálech? Co soudí o osobní statečnosti tohoto člověka? Oplýval Karel Kryl skutečně občanskou odvahou? Existují důkazy, které by to potvrdily? A co si Tepličané, dospělí i děti, pod pojmem občanská statečnost představují? Znají tento termín? Setkali se s ním ve svém životě? Přiřadili by tuto vlastnost k osobě Karla Kryla?

Najít odpovědi na vznesené otázky je cílem této bakalářské práce.

1. ČEST A KRITIKA

„Otázka cti národa je otázka cti každého jednotlivce. Ne kupčit s vlastenectvím a vlastenectví prodávat. Neschovávat se za národ, nýbrž mít odhodlanost sám se znát ke všemu.“² Takový je názor na národnost a svědomí Tomáše Garrigue Masaryka. „Já vím, že není darem lidstva být stateční. To je darem jedince, bohužel.“³ Píše Karel Kryl ve svém dopise z Mnichova v listopadu roku 1971 své matce do Československa. Přičemž oba jmenovaní svoje vlastenectví a statečnost prokázali činy.

Masaryk, profesor filosofie na někdejší české větvi pražské univerzity, odborný spisovatel, novinář a nakonec první prezident Československé republiky, ve své práci, vzniklé z přednášek z roku 1905, uvažuje i o kritice. Podle jeho mínění je jí zapotřebí. „Kritika není negace. To by byla laciná kritika, říci: To já nechci, to se mně nelíbí. Ale musí se postavit důvod, proč se mi věc nelíbí; nesmí se zrádcovat, špinit, ale uznávat cizí mínění a vyvracet. A taková kritika je nutná. Jak chcete pro národ pracovat, když nevíte, čeho potřebuje? Co znamená milovat národ, když nemohu a neumím proň pracovat? Jaká láska, když není účinná? Láska bez skutků neobstojí. Jaká účinnost, když nevím, co mám dělat. Chci mít jasno, a musí být spor o to, co má být jasno.“⁴

A co k tomuto tématu podotýká zpěvák, básník a rozhlasový redaktor Kryl? „Jsem kritický – v každé době, nikoliv za každou cenu, jak mi mnozí vyčítají.“⁵ Na otázku komu jsou určeny jeho písně, v roce 1969 odpověděl: „Každému, kdo je chce poslouchat. Ale také tomu, či hlavně tomu, kdo je poslouchat nechce.“⁶

² MASARYK, T. G., *Ideály humanitní, Problém malého národa*, str. 75

³ ČERMÁK, M., *Nanebevzetí Karla Kryla*, str. 23

⁴ MASARYK, T. G., *Ideály humanitní, Problém malého národa*, str. 78

⁵ ČERMÁK, M., *Půlkacíř*, str. 135

⁶ KRYL, K., *Rozhovory*, Zdeněk Pavlis, Universita Karlova (Praha), 15, 1969, č. 19, 10. 6., str. 30

1. 1 Dětství Karla Kryla

Karel Kryl se narodil 12. dubna 1944. Jako druhé dítě svých rodičů a první syn. (Měl o rok starší sestru Marii, a o tři roky mladšího bratra Jana.) Na svět přišel krátce po půlnoci, doma v Kroměříži. První jméno Karel dostal po svém dědovi z otcovy strany, druhé jméno Jan po matčině otci, železničáři Janu Šebestovi. Pokřtěn byl v kroměřížském kostele Blahoslavené Panny Marie.

„Člověk, který se narodil v roce 1944, neměl moc důvodů k jásání. Speciálně takový mrzáček, jako jsem byl já. Po všech těch umělých tučích a mizerné výživě jsem měl na těle dvaapadesát vředů. Pan doktor Jánský, kterého právě odváželi do koncentráku, říkal: Paní Krylová, tohle dítě nepřežije. Jako já... A maminka řekla: Vy se z toho koncentráku vrátíte a tomuhle klukovi budete léčit rýmu. Pan doktor Jánský se vrátil a léčil mi rýmu...“, vzpomínal později na své dětství dospělý Karel Kryl v rozhovoru *Bratříček za vrátky*, který vyšel 9. 12. 1989 v *Mladé frontě*.⁷

Jeho dětství bylo šťastné i přesto, že nadbytkem neoplývalo. Narodil se do rodiny knihtiskaře, kterému v roce 1950 vládnoucí komunisté tiskárnu zrušili. Drahé stroje před očima dětí na místě rozmlátili. Někteří lidé v Kroměříži se pak rodině začali vyhýbat. Šestiletý Karel se divil, proč strejčkové, kteří se s nimi dříve přátelili, teď najednou raději přecházejí na druhý chodník. Otec mu odpovídal, že to pochopí později a aby také dělal, že je nevidí a neutíkal za nimi. Krylovi se několikrát stěhovali, s financemi na tom byli špatně. Pomáhala babička a prodej knih z rodinné sbírky bibliofilů. Rodina ale držela při sobě a z Krylových vzpomínek je patrné, že rodiče se měli rádi a své děti se snažili ochránit před nepřátelstvím vnějšího světa. Doma si vyprávěli, četli si, děti se učily prosazovat vlastní názor. Kryl si u rodičů cenil jejich statečnosti: „Mojí rodiče byli velmi pevní. Nebyli jsme bohatí, otec 'nepodepsal' a matka držela s ním. Mohl jsem jim vyčítat všelicos, ale nedostatek charakteru ne.“⁸

⁷ KRYL, K., *Rozhovory*, Vladimír Kovářík, Mladá fronta (Praha), 45, 1989, č. 290, 9. 12., str. 156

⁸ KLIMT, V., *Akorát že mi zabili tátu*, Příběh Karla Kryla, str. 20

1.2 Fanatik na křivdy

Kryl vystudoval Střední keramickou školu v Bechyni, kam rok před ním nastoupila jeho sestra Marie. Stejně jako ona bydlel na internátu. Jeho oborem bylo Výtvarné zpracování keramiky. Po absolvování však jako většina spolužáků zamířil do výroby keramiky sanitární. Na škole ho to táhlo ke starším spolužákům, říkal o sobě, že je „mladý stařec“, s vrstevníky si příliš nerozuměl. Všechny ale provokoval svým individualismem a inteligencí, což vždycky dráždí.

Na střední škole, když si zlepšil vysvědčení, dostal svou první kytaru. Začal se učit hrát, psal písňové texty, básně. A kvůli několika nespravedlivým osočením, kterých se mu ve škole dostalo, se – podle svých slov – stal „fanatikem na křivdy“. „Nesnáším jakýkoliv druh bezpráví,“ dodal k tomu po mnoha letech: „Největší šok byl, když jsem přišel domů a táta mi řekl: Ahoj, zloději. Bylo to strašně ponižující, možná i proto, že jsem kdysi musel krást, abychom měli co jíst. Od té doby nekradu. A nelžu.“⁹

Další negativní stopy na Krylově duši zanechala vojna. V roce 1963 nastoupil do armádou zpustošeného kláštera řádových sester v Chotěšově, který sloužil jako kasárna. Nevzpomínal na tuto dobu rád: „Naučil jsem se zašívát, vyhýbat se práci, a pokud možno ji odbýt. Naučil jsem se nenávidět nadvládu a zvůli.“¹⁰ Nebyl vzorným vojákem, z kasáren se tak dostal jen minimálně. „To je problém konfliktu jednotlivce s masou. Odmalička jsem měl problémy s kolektivem a po vojně jsem na kolektiv zanevřel ještě víc. To je špatně, samozřejmě. Ale ten ostych před většinou, která jde vpřed, se proměnil ve strach před jakoukoliv většinou... Jestli mám z něčeho strach, opravdovej strach, tak je to anonymita masy, která je manipulovatelná.“¹¹

⁹ ČERMÁK, M., *Půlkacíř*, str. 18

¹⁰ ČERMÁK, M., *Půlkacíř*, str. 39

¹¹ ČERMÁK, M., *Půlkacíř*, str. 42

2. OSOBNOST KARLA KRYLA

2.1 Vliv rodiny

Vliv rodiny na formování osobnosti je pro dítě nejdůležitější. Mluví o tom psycholog Milan Nakonečný, podle něhož dítě od svého raného dětství v rodině získává své sociální interakce. A především se tu podle výzkumů uplatňují vlivy rodinné výchovy. „V tomto smyslu jsou utvářeny základy jeho osobnosti již v prvních letech jeho života a za jistých okolností (např. život v podmínkách citové deprivace) jsou tyto základy osobnosti již nezvratné (určitá míra citové deprivace v kritickém období vývoje vede ke vzniku agresivní, emočně labilní a nejisté osobnosti).“¹²

Odsud tedy pramení Krylova věčná a neutuchající touha po spravedlnosti, svobodě a demokracii. Na demokratickou atmosféru v rodině vzpomíná v knize vzpomínek vydané v roce 2004 také jeho mladší bratr Jan: „Naši s námi nikdy nemanipulovali s tvrdostí či despotismem. Stáli poblíž, když jejich rad bylo třeba. Vychovávali nás s lehkostí a citem. Uměli být i velkorysí. Ani při nezdarech ve zlepšování známek ve škole neuplatňovali kárná opatření. Snažili se nás povzbudit a vyhecovat. Nikdy jsme s bráchou nezažili zákazy fotbálků, koupališť nebo tanečních zábav.“¹³

2.1.1 Komplexy jako nevědomé motivy

Podle Nakonečného řídí značnou část lidského chování nevědomé motivy. Mnohá zdánlivě uvážená rozhodnutí jsou ve skutečnosti iracionální. Tím se zabývá pojem dynamika nevědomí. Patří sem i *komplexy*.

¹² NAKONEČNÝ, M., *Psychologie osobnosti*, str. 33

¹³ RASL, A., *Krylova zpověď*, str. 19

Tedy potlačené pocity, vyvolané nepříjemnými zážitky. „Komplexy vznikají v situacích výrazné frustrace ega, tj. v situacích selhání, provinění se, a z deprimujícího sebehodnocení, nejen tedy z vlastních schopností, ale i tělesného zevnějšku.“¹⁴ Což je u Karla Kryla evidentně komplex z jeho nízkého vzrůstu. „Moje výška je přímo fantastická - 159 centimetrů.“¹⁵

Komplexy jako nevědomé motivy často jedince strhávají až k absurdnímu jednání. „Například muži trpící komplexem nízkého vzrůstu (malé postavy) činí někdy neuvěřitelné věci, aby tento komplex kompenzovali: nejrůznějšími způsoby se vyvyšují nejen fyzicky (např. prostřednictvím abnormálně vysokých podpatků, vystupováním na vyvýšená místa), ale i chováním, které je obrazně řečeno, 'vytahováním', chvástáním, které má v subjektu samém i jeho sociálním okolí kompenzovat malé tělo 'velkými schopnostmi'. To však samozřejmě neznamená, že všichni muži malé postavy jsou zatíženi tímto komplexem. Komplex se vytváří zejména tehdy, je-li nějaká zkušenost zraňující, je-li např. určitý tělesný znak zesměšňován.“¹⁶

*Vzrůst nedaleko dřepu
a úsměv naruby
a úst plná střepů
náhradou za zuby*

(Karel Kryl: Pochyby, Mnichov 1974)

Kryl se z vyvýšeného místa, tedy pódia a jeviště, s kytarou v ruce, snažil zaujmout svým „křikem“. Probudit obecenstvo písněmi, vyburcovat jej pronášeným slovem, přitáhnout pozornost ke svým hlubokým a zároveň hravým básním. A v tomto konání pokračoval, i když právě nekoncepčně. V divadelních šatnách, v restauracích, na veřejnosti. Obklopený davem se rád pouštěl do diskuzí, býval vždy slyšet a i přes svůj malý vzrůst byl nepřehlédnutelný.

¹⁴ NAKONEČNÝ, M., *Psychologie osobnosti*, str. 245

¹⁵ KRYL, K., *Rozhovory*, Zdeněk Pavlis, Svoboda (Praha), 78, 1969, č. 85, 11. 4., str. 25

¹⁶ NAKONEČNÝ, M., *Psychologie osobnosti*, str. 245

„Jedno je však jasné, byla a je spousta muzikantských hvězd, které tyhle davy nemají, protože si je nepřipustí k tělu. Muzikanti, kteří nemají komplexy a nemusí si je léčit s lidmi této úrovně, existují. Karel mezi ně zkrátka nepatřil. Potřeboval jejich soucit, i když věděl, že je lživý, potreboval jejich lásku, i když mu bylo jasné, že pramení z hlouposti. Potreboval tu jistotu za zády, ať se navenek tvářil jak chtěl,“¹⁷ dotýká se tématu jeho mladá přítelkyně z porevoluční doby, čerpající z vlastních zkušeností, Markéta Matoušková.

V rozporu s tím jsou pak vzpomínky číšníka z pražské hospody U Černého vola Václava Jiráčka, kde Kryl často pobýval: „Skvělý člověk byl Karel Kryl. Po návratu z emigrace tu sedával s Josefem Škvoreckým a Zdenou Salivarovou. Tichý hodný člověk. Vyprávěl jsem mu, jak mi za bolševika dodával sílu. Když jsem se tenkrát naštvál, vypil jsem pár piv, otevřel okno a vystavil kotoučový magnetofon s jeho písněmi. Lidi chodili okolo, pak si to někdo uvědomil a rázem mu tleskalo sto rukou.“¹⁸

O schod výše stál Kryl při své první svatbě. Dosvědčuje to svatební fotografie z roku 1973, na které je mladý ženich Karel Kryl a nevěsta Eva Sedlářová. Svatba byla v pátek třináctého července. Snímek v knize Krylova zpověď na str. 88 zveřejnil mladší bratr Karla Kryla, Jan.

Obrázek č. 1: O schod výš (svatební fotografie Karla Kryla)

¹⁷ MATOUŠKOVÁ, M., *1063dnů s Karlem Krylem*, Legenda očima důvěrné přítelkyně, str. 108-9

¹⁸ článek v příloze MF DNES, MAGAZÍN DNES. Jan Malinda *Hostinský se loučí*, č. 1, 5. 1. 2012, str. 23

2.1.2 Model osobnosti

Kryl byl podle všeho *extravert*. Což jsou podle Nakonečného „osoby milující společnost, sociálně angažované, družné, nenucené, impulzivní, bezstarostné s malými zábrany, mají rády změny, milují zábavy, rády se předvádějí, jsou otevřené a přístupné, mají sklon k optimismu a k agresi, nejsou vždy zcela spolehlivé a jsou často závislé na mínění druhých lidí.“¹⁹ Nakonečný tu cituje také L. A. Pervina, který charakterizuje zásadní znaky extravertů: „Preferují povolání, kde se uplatňuje interakce s jinými lidmi; jsou sexuálně aktivnější.“²⁰ Také osobní vzpomínky Krylovy přítelkyně Markéty Matouškové se nesou v podobném duchu: „Nikdy mi nebylo jasné, kdy se začne smát a kdy křičet, jeho nálady se střídaly ve velice krátkých intervalech. Na jednu věc dokázal zareagovat pokaždé jinak – někdy se vztekal nad věcí, které se minule smál a naopak. Pak nastávaly dny absolutní pohody. A znovu.“²¹

Což by poukazovalo na emoční labilitu, *neuroticismus*: „Znamená nestálé, lehce vyvolatelné a podnětům často nepřiměřené emoční reakce, kolísání nálad, neklid, zvýšenou senzitivitu, častou rozmrzelost či rozladěnost, přecitlivělost.“²² Jak dále Nakonečný pokračuje, *neuroticismus* doprovází labilita vegetativní nervové soustavy, takže se projevuje zvýšenou potivostí, trávicími a jinými problémy, bušením srdce a podobně.

Ovšem to, že extraverti se radují ze sexuálního a agresivního humoru, zatímco introverti dávají přednost spíše intelektuálním formám humoru, jemným vtipům a slovním hříčkám; by opět nasvědčovalo spíše Krylově introverzi. Rysy osobnosti totiž nejsou jednoznačné. I když u Kryla podle všeho převažuje extraverte, při určitých příležitostech inklinuje k introverzi. Psycholog Marek Blatný osobnostní dimenze dělí podle pětifaktorového modelu osobnosti. Je to *neuroticismus*, *extraverte*, *otevřenost*, *přívětivost*, *svědomitost*.²³

^{19,20} NAKONEČNÝ, M., *Psychologie osobnosti*, str. 167-8, 170

²¹ MATOUŠKOVÁ, M., *1063dnů s Karlem Krylem*, Legenda očima důvěrné přítelkyně, str. 54

²² NAKONEČNÝ, M., *Motivace lidského chování*, str. 168

²³ BLATNÝ, M., a kolektiv, *Psychologie osobnosti*, str. 202

Podle tohoto dělení obecnou charakteristickou *extraverze* je potřeba interpersonálních vztahů, úroveň aktivace, potřeba stimulace. Vysoká míra rysu: sociální, aktivní, hovorný, optimistický; nízká míra rysu: uzavřený, vážný, mlčenlivý, tichý. *Otevřenost* značí aktivní vyhledávání nových zážitků, tolerance k neznámému, objevování. Vysoká míra rysu: kreativní, originální, zvědavý, imaginativní, s všestrannými zájmy; nízká míra rysu: konvenční, konzervativní, neumělecký, přizemní, s úzkými zájmy.

2.1.3 Sebeaktualizace

V souvislosti s osobností Karla Kryla nelze pominout pojem *sebeaktualizace*. Marek Blatný zmiňuje teorii Maslowa, podle které jsou sebeaktualizovaní lidé „schopní přesně vnímat realitu, odlišovat nefalšované a originální věci a skutky od nepravých a falešných. Jsou orientovaní na problém, životní obtíže vnímají jako něco, co vyžaduje řešení, nikoli jako neřešitelné těžkosti a rány osudu. Jsou nezávislí, přijímají sebe i druhé takové, jací jsou, jsou spontánní, kreativní, mají prostý, nekomplikovaný přístup k realitě a smysl pro humor, v němž není zloba a snaha ublížit. Mají pevnou morálku a něco, co Alfred Adler nazval sociálním citem – vědomí sounáležitosti s druhými lidmi, zájem o jejich prospěch a blaho. Sociální cit se projevuje v takových charakterových vlastnostech, jako jsou respekt k druhým lidem, pokora, soucit, v nejširším smyslu v lidskosti.“²⁴

Jak také Blatný uvádí, pro aktualizované jedince, schopné nezávislého jednání je dále charakteristická sebeúcta, akceptace vlastních emocí a důvěra v interpersonální vztahy.

²⁴ BLATNÝ, M., a kolektiv, *Psychologie osobnosti*, str. 207-8

2.1.4 Základní ctnosti

Dobrý charakter člověka představuje šest základních ctností, které představili Ch. Peterson a M. Seligman (2004): moudrost, spravedlnost, odvaha, láska, umírněnost a spiritualita. K dosažení ctností podle jejich mínění pomohou člověku jeho silné stránky charakteru, které vymezili deseti kritérii. V knize *Psychologie osobnosti* je uvádí Alena Slezáčková v kapitole 9. *Silné stránky charakteru a ctnosti*.²⁵

Silná stránka charakteru je vlastností, projevující se za různých okolností. Přispívá ke zvládnání životních situací. Silné stránky se morálně cení samy o sobě, aniž se projeví. Jejich projevení nepokoří ani neponíží ostatní. Naopak u druhých vyvolá obdiv, povznesení, inspiraci. Nepatří mezi ně upřímnost (jejímž protikladem může být taktnost i neurvalost). Silná stránka se dokazatelně projevuje v myšlení a jednání. Je specifická, liší se od ostatních kladných rysů. Často je ztělesněna v žádoucím vzoru jednání.

Daných deset kritérií vyústilo v přehled dvaceti čtyř pozitivních rysů, rozdělených do šesti kategorií, v *Klasifikaci silných stránek charakteru*.²⁶

Moudrost a poznání obsahuje *tvůrčivost* (vynalézavost, originalita, umělecké počiny); *zvědavost* (zájem o vše nové); *otevřenost mysli* (úsudek, kritické myšlení, změna názoru); *láska k učení* (zvládnutí nového); *vhled* (moudrost, smysluplný pohled).

Lidskost zahrnuje navazování a udržování vztahů: *láska* (mít s někým důvěrný vztah, vážit si osobních vztahů); *laskavost* (velkorysost, pomáhat druhým, pečovat o ně); *sociální inteligence* (vnímavost vůči pocitům druhých i vlastním, vhodné chování v různých situacích).

Spravedlnost – základ zdravého fungování komunity: *občanství* (loajalita vůči skupině, týmová práce); *spravedlivost* (nestrannost, dát všem stejné příležitosti); *vůdcovství* (udržovat dobré vztahy ve skupině, povzbudit ji k výkonu).

²⁵ BLATNÝ, M., a kolektiv, *Psychologie osobnosti*, str. 217-220

²⁶ BLATNÝ, M., a kolektiv, *Psychologie osobnosti*, str. 220

Umírněnost – chrání před nestřídmostí: *odpuštění a milosrdenství* (umění odpouštět, dávat druhou šanci, nebýt pomstychtiví); *pokora a skromnost* (nepovažovat se za výjimečného); *obezřetnost* (zbytečně neriskovat, vyvarovat se slov a skutků, kterých by člověk později litoval); *autoregulace* (ovládat své touhy a emoce).

Transcendence – silné stránky, které do života vnášejí smysl: *smysl pro krásu a dokonalost* (umět ocenit krásu a výkony); *vděčnost* (umět vyjádřit díky); naděje (přesvědčení, že je možné dospět k lepší budoucnosti); *smysl pro humor* (umět rozveselit); *spiritualita* (míst smysl života a víru, která formuje a je útěchou).

Těchto pět kategorií základních ctností, se kterými se lze setkat napříč různými kulturami a historickými epochami, doplňuje ještě odvaha. Uvedená na druhém místě Klasifikace silných stránek charakteru, hned za moudrostí a poznáním.

Odvaha (Courage) – emocionální silné stránky zahrnující uplatnění vlastní vůle k dosažení cíle navzdory vnějšímu či vnitřnímu odporu. *Statečnost* (udatnost: neutíkat před ohrožením, výzvou, obtížemi nebo bolestí; vyjadřovat svůj názor i proti opozici, zachovat se podle vlastního – byť nepopulárního – přesvědčení. Zahrnuje fyzickou odvahu, ale neomezuje se pouze na ni); *vytrvalost* (pracovitost, píle: dokončovat započaté; vytrvat v činnosti navzdory překážkám a obtížím; zažívat pocit uspokojení z dokončování úkolů); *integrita* (autentičnost, upřímnost: říkat pravdu; chovat se a prezentovat upřímně; nic nepředstírat; přijímat zodpovědnost za vlastní pocity a činy); *vitalita* (radost, elán, nadšení, energičnost: mít nadšený a energický přístup k životu; nedělat věc jen napůl či pouze z povinnosti; prožívat život jako dobrodružství; cítit se čilý a aktivní).²⁷

²⁷ BLATNÝ, M., a kolektiv, *Psychologie osobnosti*, str. 221

2.1.5 Evalvace a devalvace ega

Fenomény lidského chování jsou motivy a uspokojení. Nakonečný to popisuje takto: „Nejsilnější uspokojení (pocity úspěchu, blaha, štěstí) prožívá člověk z tzv. evalvace (zvyšování hodnoty) vlastního ega, zejména ví-li o tom jeho okolí a je-li jeho odezva na jeho úspěchy atd. kladná, alespoň u těch osob, na nichž mu záleží a které mu následně projevují obdiv, úctu, lásku, přízeň, souhlas.“²⁸

Protikladem evalvace ega je jeho devalvace. Obecně jde o chování lidí, které druhého uráží. Podobně na člověka působí i **frustrace**. „Existují čtyři druhy frustrací vyvolaného chování: *agrese* (tj. přímý nebo nepřímý útok na zdroj frustrace, který je nejtypičtější reakcí na frustraci); *regrese* (návrat na vývojově nižší stupeň vývoje, který se vyznačuje ztrátou kontroly emočních projevů, jako je např. pláč); *fixace* (ulpění na určitém druhu chování i v podmínkách, kdy není adaptivní a nevyhasne, ani když je trestáno, tj. např. úporné opakování určitých chyb v sociálních interakcích); *rezignace* (vzdání se úsilí o dosažení cíle, které je spojeno s uvolněním vnitřního napětí, ale může vést ke stažení se z reality a k inaktivitě).“²⁹

Jak dále pokračuje Nakonečný, protože přímá agrese obvykle podléhá různým zábránám, dochází ke změnám do společensky přijatelných forem, jako je např. ironie nebo kritika. Při zvýšené agresi pak vzniká úzkost.

²⁸ NAKONEČNÝ, M., *Motivace lidského chování*, str. 103

²⁹ NAKONEČNÝ, M., *Motivace lidského chování*, str. 123

3. OBČANSKÁ STATEČNOST KARLA KRYLA

3.1 Civilcourage

Civilcourage je občanská odvaha či občanská statečnost. Je to odvaha „jít proti většině“, bez ohledu na sebe a svůj prospěch. Obrana legitimních (nemateriálních) zájmů a osobní integrity jiných lidí, ale také své vlastní. Orientace na humanitární a demokratické principy či hodnoty a lidská práva. Pomoc slabším a těm co pomoc potřebují. Nesobecké jednání.³⁰

3.1.1 Civilní apoštolát

Kryl odvážný byl, nebo se o to alespoň snažil. Říkal nahlas, co si myslí. I když s tím měl problémy. Ze socialistického Československa musel odejít za hranice, po roce 1989 zase lidé nechtěli jeho břitkým úsudkům rozumět, v porevoluční euforii odmítali naslouchat kritickým názorům – a on se tedy zase vracel do svého exilu v Německu.

Pomáhal potřebným. Ať už ve svých rozhlasových pořadech na Svobodné Evropě, nebo později po Sametové revoluci, kdy za ním po koncertech chodili jeho posluchači. „Dvacet let jsem se pořady v rádiu snažil tahat lidi z průserů. Jeden můj přítel, kněz, tomu říká civilní apoštolát. Vyhledávám jisté typy lidí a snažím se jim pomoci... Mnozí hledají ve styku se mnou ospravedlnění svých činů.“³¹ Jeho mladá přítelkyně Markéta Matoušková o tom ve své knize napsala, že trávil mnoho času naslouchání cizím problémům. A to lidí, které třeba viděl poprvé a naposledy v životě. „Sháněl pro nemocné léky, které na našem trhu nebyly k sehnání, zato v Německu s nimi nebyl problém. Peníze na jejich úhradu pak odmítal.“³²

³⁰ <http://civilcourage.cz/>

³¹ ČERMÁK, M., *Půlkacíř*, str. 135

³² MATOUŠKOVÁ, M., *1063dnů s Karlem Krylem*, Legenda očima důvěrné přítelkyně, str. 74

3.1.2 Výlučnost přátel

Karel Kryl uměl poradit lidem v obtížných situacích. A to bez rozdílu věku, častokrát šlo o starší a zkušenější lidi, než on sám. Se všemi jednal jako sobě rovnými, ať šlo o zdravotně postižené nebo třeba bezdomovce. V jednom rozhovoru pro kanadský *Nový domov* v roce 1994, 19. 3., tak krátce po jeho smrti, uveřejnili toto vyjádření: „Karel měl jedno nadání. Talent dát svým přátelům pocit intimní výlučnosti. Vědomí, že jsou to právě oni, kteří jsou mu nejbližší. A to je talent, který Bohové dávají jen vyvoleným.“³³ Novinář Jiří Mrva, který s ním vedl několik rozhovorů, po Krylově smrti uvedl: „Dodnes mnozí ani netuší, kolika lidem nezištně pomohl. Materiálně, finančně, morálně... Nikde se tím nechlubil a na toto téma nerad mluvil.“³⁴

Jenže lze na to nahlížet i jinak. „Mohl mít přátel, kolik chtěl. Nemusel investovat cit, protože po několika letech života tady nevěřil, že by právě zde mohl ty pravé najít. Ti slušní pochopili, rezignovali a odešli. Zůstávaly vši. Ty můžete trávit, vyčesávat a drtit. Neopustí vás. Jsou vám zatraceně blízké; máte je na kůži.“³⁵ Napsala po Krylově smrti jeho přítelkyně Markéta Matoušková. Podle ní Kryl nedovedl posoudit, jaký kdo ve skutečnosti je, a často se zklamal: „A tak Karel nakonec začal považovat ze svého zdejšího přítele... kohokoliv, kdo o to stál. Šlo o přátelství krátkodobá – většinou, když zjistil, co od něj dotyčný potřebuje, odešel sám, jen s jízvou na duši.“³⁶ V podobném duchu vzpomíná i mladší bratr Karla Kryla, Jan: „Většinou u nás nevydržel příliš dlouho. Poseděl hodinku, možná půl a pak říkal: Pojd', brácho, půjdeme na pivo. Šli jsme do čtverek, do nejhorších putyk. V momentě se na něj sesypali všichni přípitkové, nesli mu pivní tácky a účtenky a chtěli podpisy do starých červených občanek. Karel udělal podpisovku. S nedopitým pivem jsme odešli a vrátili se domů. Po hodině zase říkal: Pojd' ještě někam na pivo. Zamířili jsme do jiné hospody na další autogramiádu, a tak to bývalo docela často. Jít s ním do třetí hospody jsem odmítl.“³⁷ Kryl sám na otázku: Čeho si nejvíce ceníte u přátel? Odpověděl: „Toho, že vůbec ještě jsou.“³⁸

^{33, 34} KLIMT, V., *Akorát že mi zabili tátu*, Příběh Karla Kryla, str. 337

^{35, 36} MATOUŠKOVÁ, M., *1063dnů s Karlem Krylem*, Legenda očima důvěrné přítelkyně, str. 98

³⁷ RASL, A., *Krylova zpověď*, str. 54

³⁸ KRYL, K., *Rozhovory*, str. 144

3.2 Odvaha občana Kryla

Zatímco v době předrevoluční byl Kryl národem velebeným písničkářem a znát jeho písně patřilo téměř k povinnosti protirežimního odboje, po revolučním roce 1989 zájem o jeho názory postupně opadal. Lidé si nechtěli kazit radost nad vítězstvím nad jedinou vládnoucí třídou. Neprospěla mu ani jeho kritika prezidenta, národem zbožňovaného Václava Havla. Co o něm Kryl soudil?: „Autor, který nikdy nepochopil dělnickou třídu. Vždycky se cítil někým jiným, než kým zrovna byl. Nikdy nepřestal být člen pražské elity, pražské smetánky, ze které vzešel. Vzдор tomu, že byl potahován. Člověk po dlouhou dobu naprosto čestný, a možná natolik nedospělý, aby byl bezelstný. Zneužitelný ve své slabosti intelektuála. Dnes zamilovaný do světa velkoměsta a reflektorů – což je pro dramatika, který má zůstat za scénou, vždy tragické. Snad zamilovaný sám do sebe – a do své pozice. Jako autor je slušný dramatik evropské úrovně.“³⁹

3.2.1 Není omluvy

Nešetřil ani své kolegy – Jan Burian a Jiří Dědeček pro něj představovali typ lidí: „touha být pod praporem a mít výločky“. U Jaromíra Nohavici obdivoval pronikavý talent a angažovanost. Ale už na jaře 1993 říkal, že postrádá srozumitelné vyjádření k jeho údajné spolupráci se Státní bezpečností: „Mlčení je moc špatná zbraň.“⁴⁰ Jaroslava Hutku „považoval za bolestína, který v exilu nikdy pořádně nepracoval a žil z podpor.“⁴¹ V oblibě neměl ani Jana Nedvěda, „jehož písničky často nazýval užvaněnými líbeznostmi.“⁴² A reakce na Hrabalovu sebekritiku v roce 1979 byla nekompromisní: „Já osobně Hrabalovo chování považuji za morální svinstvo, stejně jako jednání populárních zpěváků. Dokud nesmí Kubišová, není pro mne omluvy. Dokud nesmí Vaculík – je Hrabal děvka. Tečka. Proto jsem tady. A ne tam.“⁴³

^{39, 40} ČERMÁK, M., *Půlkacíř*, str. 144, 141

^{41, 42} MATOUŠKOVÁ, M., *1063dnů s Karlem Krylem*, Legenda očima důvěrné přítelkyně, str. 84, 85

⁴³ KLIMT, V., *Akorát že mi zabili tátu*, str. 194

3.2.2 Problém jménem Gott

Problematický byl Krylův vztah ke Karlu Gottovi. Často se vracel k památnému společnému zpěvu státní hymny na balkóně Melantrichu na pražském Václavském náměstí. „Karel Gott tam byl se mnou... Byl jsem požádán, jestli Karel Gott smí se mnou zpívat hymnu,“⁴⁴ zdůrazňoval Kryl a pokračoval v duchu, že zpočátku dost dlouho srážel kufry a držel krok, v obavě o mlád'átko demokracie, z čehož brzy vystřízlivěl. Impulsem podle něj bylo právě nešťastné a pomýlené vystoupení s Karlem Gottem. „Považuji je za velkou politickou chybu – v té době to bylo samozřejmě z nadšení. Byl jsem ochoten eliminovat svou ješitnost, své výhrady – aby se pohnulo dobou. Ale bylo to ode mne naivní.“⁴⁵

Čtvrtého prosince roku 1989 tedy na další z masových demonstrací vystoupili společně Kryl a Gott. „Havel oknem sleduje, jak na to lidé zareagují. S odstupem času je zřejmé, že toto společné vystoupení prospělo všem kromě Kryla.“⁴⁶ Vlasta Chramostová to později okomentovala: „Spojilo se nespojitelné. Dobrý politický tah skrýval předzvěst nové doby, která bude přát Gottům, ne Krylům.“⁴⁷ Podobně uvažoval také Petr Hrabalík, který v roce 2004 ve svém textu v tiskovině vydané k desátému výročí úmrtí a šedesátému výročí narození Karla Kryla píše: „Bohužel byl 'revolucionáři' poněkud zneužit, když ho 'nadelegovali' na balkon budovy Melantrichu na Václaváku, aby zazpíval před shromážděným lidem státní hymnu společně s Karlem Gottem. To se později proměnilo v jeden z nejtraumatičtějších zážitků jeho života.“ Kryl sám krátce po zmíněném vystoupení na otázku, zda napíše nové texty o velkých proměnách současnosti a o nadějích lidí, řekl: „Já jsem o nich zpíval dvacet let. Teď chci psát poezii... Dám příležitost mladším a hercům, ať si s tím poradí sami. Něco by měli napsat ti, co dělají repertoár pro Karla Gotta, ať konečně zpívá vlastenecké písničky.“⁴⁸

^{44, 45} ČERMÁK, M., *Půlkacíř*, str. 123, 124

^{46, 47} KLIMT, V., *Akorát že mi zabili tátu*, Příběh Karla Kryla, str. 253, 254

⁴⁸ KRYL, K., *Rozhovory*, Alena Krtilová, Ostravský večerník (Ostrava), 22, 1989, č. 245, 13. 12., str. 171

3.3 Mravní invalidé

Římské válečné pravidlo „ušetři poddaných a znič hrdé“ našlo uplatnění také v českém národě. Sentence filozofa Ladislava Klímy, „člověk je v každém směru daleko více trestán ze své ctnosti než vady“ platí o každé době.⁴⁹ „Lidé v tehdejší Československu po roce 1968 ztratili hrdost a sebeúctu. Kdo ztrácí sebeúctu, přestává se bouřit proti nespravedlnostem, krutosti a utrpení.“⁵⁰

„Pod dlouhodobou represí se rodí zvláštní typ ‘mravních invalidů’ s chtěnou i nechtěnou egoistickou sebeláskou, neschopnou oběti ani angažovanosti, hledání ani nalézání. Nevnímání sebepokoření a pokoření je spjato s normou: ať vše plyne bez naší lítosti. Tuto vrstvu občanů ‘nevyvrátí’ žádný převrat. Nemá hrdost, aby se vzepřela, ale nemá ani chuť předstírat poddanství a služebnost. V období vlády výstrah a represí pokládá tato vrstva angažovanost za neúčelnou a nevyjadřuje přízeň vůči těm, kteří zápasí proti represí. Jejich pozice je jakousi formou vzdání se bez servilnosti. Nečinnost některých nebyla však zcela bez vědomí, že nečinnost je podporou zlého a nebrání špatnému, že je nečinností vůči činnosti špatných. Proto nejsou mnozí prosti politického a lidského zármutku nad tím, co se ve státě a národě děje. Vědí, že v nich strach srazil téměř všechnu odvahu, že ve společnosti, kde pokoření bázně mlčí, se vládne bez zákona, protože strach ovládaných je faktorem, který posiluje držitele monopolní moci.“⁵¹

Komunistický režim se tohoto pravidla držel. Hrdé ničil důsledně. Komplikoval jim život, u mnohých se nepokrytě snažil o jejich emigraci. Kryl se pro ni rozhodl v září roku 1969. Po té, co začalo ubývat jeho koncertů, přišly zákazy pro jeho účinkování v rozhlasovém vysílání, cenzura zasáhla do pořadí žebříčků oblíbených skladeb pop music a jeho deska Bratříčku, zavírej vrátka, se stala podpultovým zbožím. Právě píseň, která jí dala název, se stala symbolem srpna 1968, kdy do Československa dorazily ruské tanky.

^{49, 50} KREJČÍ, J., *O češství a evropanství*, O českém národním charakteru (2. díl), str. 59

⁵¹ KREJČÍ, J., *O češství a evropanství*, O českém národním charakteru (2. díl), str. 59, 60

3.4 Písňové texty

Karel Kryl se ve svých textech ale zaobíral i dalšími v té době nepohodlnými tématy. Třeba v písni „Důchodce“ otázkou bezdomovců. Což bylo v socialismu něco nepřipustného. Říkalo se jim bufetáci, protože dojídali zbytky v bufetech, dopíjeli pivo v nádražních restauracích, sbírali cigaretové nedopalky na zastávkách autobusů. Většinou šlo o důchodce – mladší lidé byli povinni chodit do zaměstnání, takže podobný způsob života by se u nich stal příživnictvím, což bylo trestné. Svoji píseň Kryl na koncertech uváděl tím, že úroveň státu se pozná podle toho, jak se tam mají lidé, kteří nemohou vydělávat – nejmladší a nejstarší.

*Na krku staré káro
a úzkost v hlase
Když žebra o cigáro
zlomí se v pase
Namísto díky sklopí zraky
a není třeba žalobce
Když vidím tyhle lidské vraky
třesu se strachem před přízraky
že jednou ze mne bude taky
důchodce*

(Karel Kryl: Důchodce, 1968)

Jedna z nejznámějších, která prakticky zlidověla, „Anděl“, popisuje dobu, která nebrala ohled ani na kostely; demolovala je a bourala:

*Z rozmlácenýho kostela
v krabici s kusem mýdla
přinesl jsem si anděla
Polámali mu křídla
Díval se na mne oddaně
já měl jsem trochu trému
tak vtiskl jsem mu do dlaně
lahvičku od parfému.*

(Karel Kryl: Anděl, 1965)

Mezi posluchači byla oblíbená i jeho „Píseň Neznámého vojína“. Kryl v ní velmi syrově popsal pocity ve válce padlého vojáka, na jehož pomník delegace položily věnec. Na okolnosti vzniku skladby vzpomíná Karel Kryl v publikaci *Nebýt stádem Hamletů* autora Josefa Prokeše: „...napadlo mne při jednom kladení věnců, kterak že se to má s neznámými hrdiny. Přes noc napsáno, následující dny nahráno. A považte – odvysíláno. Neboť hrubé slovo na konci písně uznáno funkčním.“⁵²

*Co tady civíte?
Zkoušíte vzdechnout
Copak si myslíte,
že jsem chtěl zdechnout?
Z lampasů je nám zle
proč nám sem leze?
Kašlu vám na fánge!
Já jsem chtěl kněze!*

(Karel Kryl: *Píseň Neznámého vojína*, 1967)

Píseň „Jeřabiny“ vznikla v době, kdy Karel Kryl pracoval jako krajský zpravodaj pro ostravský rozhlas, a s kamarádem Petrem pěšky prošel Moravu a Čechy. „Rána už byla chladná a kolem cesty rostly jeřabiny, mrazem ojíněné. Takže v roce 1967 a nikoli po okupaci vznikla písnička Jeřabiny.“⁵³

*Na břehu řeky roste tráva ostřice
Prý přišli včas, však vtrhli jako vichřice
Nad tichou zemí
vrčí netopýři
a národ němý
tlučou oficíři*

(Karel Kryl: *Jeřabiny*, 1967)

^{52, 53} PROKEŠ, J., *Nebýt stádem Hamletů*, str. 221, 222

Na nesvobodu v zemi reaguje v písni „Veličenstvo kat“:

*Byl hrozný tento stát
když musel jsi se dívat
jak zakázali psát
a zakázali zpívat
a bylo jim to málo
Poručili dětem
modlit se jak si přálo
veličenstvo Kat*

(Karel Kryl: Veličenstvo Kat, 1967)

Nepříznivý vývoj Pražského jara 1968 reflektuje v písni „Habet“:

*Mladí už nekřičí
vždyť ústa lze jim ucpat
I tlukot slavičí
lze stiskem ruky uspat
a jásat s Herodesem
Tleskat v dešti díky
než někdo za závěsem
zvedne v pěsti dýku*

(Karel Kryl: Habet, 1968)

„Rakovina – název desky a jméno titulní písničky – to je jméno situace, již chci touto cestou pojmenovat,“⁵⁴ píše Karel Kryl už z exilu „bratříčkům“ v Československu.

*Je známo či je vina
To hraní s kostrami
má jméno Rakovina
a voní astrami
Kůň běží bez udidla
Kouř štípe do očí
Hrajem si na pravidla
a deska přeskočí
přeskočí
přeskočí*

(Karel Kryl: Rakovina, 1969)

⁵⁴ PROKEŠ, J., *Nebyť stádem Hamletů*, str. 195

3. 5 Rezavá podkova pro štěstí

*Za chvíli rozsudek
hlasitě přednesou
a potom poběží
pro sako z pruhů
Prý pro můj posudek
více mě nesnesou
a naši mládeži
půjde to k duhu
Spěchám
Nechte těch proslovů
Nechte těch proslovů
o scestí
Nechám
na cestě k domovu
rezavou podkovu
pro štěstí*

(Karel Kryl: Nehazte kamení, 1966)

Pro emigraci se Kryl rozhodl v říjnu roku 1969; zažádal o politický azyl. Rozhodl se tak i přes svou lásku k vlasti a své rodině. Důvody pro exil převážily. „Samozřejmě, jeden z důvodů byla i obava, vlastní zbabělost...“⁵⁵ říkal pak krátce po svém revolučním návratu. Nechtěl se prý tehdy vracet do zavřené klece. A řekl si, že z venku se toho dá udělat víc: „Není to žádná zásluha ani hrdinství; jen jsem se zařal. Bývám velmi tvrdohlavý.“⁵⁶ V exilu (nikoliv emigraci, viděl v tom značný rozdíl) pak prožil dvacet let. Pracoval jako rozhlasový redaktor Svobodné Evropy, zpíval v přistěhovaleckých táborech, na vlastní náklady vydával své desky, které pak rozesílal po světě. Celkem jich vydal pět. „Po poslední desce jsem měl dvacet šest tisíc marek dluhů. Za řadu elpíček, která jsem poslal krajanům do nejrůznějších koutů světa, nepřišly peníze a nedostal jsem ani úhradu za několik set desek, které lidi načerno propašovali do Československa, přestože to tak bylo domluvené,“ vzpomínal pak po svém návratu po dvaceti letech.⁵⁷

⁵⁵ KRYL, K., *Rozhovory*, Miroslav Schimmer, Plzeňský přehled (Plzeň), 1990, č. 2, únor, str. 218

⁵⁶ KRYL, K., *Rozhovory*, Ján Kamenistý, Smena (Bratislava), 42, 1989, č. 295, 15. 12., str. 176

⁵⁷ KRYL, K., *Rozhovory*, Petr Veselý, Mladý svět (Praha), 32, 1990, č. 8, 19. 2., str. 245

O vlastní zbabělosti mluvil už dříve, 8. 2. 1969 v rozhovoru pro Mladou frontu, v souvislosti s upálením Jana Palacha: „Jsem příliš zbabělý, abych udělal to co Palach, prostě bych to nedokázal. Neříkám, že by to bylo špatné, naopak, je to čisté, vysoce morální, ale proč si nepřiznat, že jsem zbabělý?“ Ve stejném rozhovoru pak podotýká: „Nemám rád hodné lidi, jsou to takoví poslušní berani, na všechno si zvyknou, na křivdu i ponížení.“⁵⁸

Na otázku, která zazněla v roce 1990: Co podle vás lidem v Československu chybělo?, Kryl odpověděl: „Víra v sebe sama. Víra v moc a schopnosti normálního člověka nebo řekněme občana. Víra v to, že se u nás dá něco změnit. Dnes je to trochu jinak. Z proklamovaného lidu se zas stali lidé. Spousta z nich si je vědoma své zodpovědnosti a získala zdravé sebevědomí i suverenitu občana. Nedovedete si představit, jak je tohle nádherné z té druhé strany. To byste si neměli nechat vzít... Demokracie není plyšové křeslo. A nejsem určitě sám, kdo má obavu, aby si všechny ty změny, ke kterým došlo a dochází, někdo nepřivlastnil. To je práce tichých, všedních dní. Někdo se – obrazně řečeno – vecpe na jeviště a přivlastní si potlesk učený těm, kteří až doposud hráli a zpívali.“⁵⁹

O dva roky později už je velmi konkrétní. Mluví o tom, že je smutný z rozvoje mafií různého druhu; z kuponové privatizace; z řečí, že páni vždycky byli; z toho, že jsme vsadili na krámy a prosperitu a zapomněli na Boha, na duši, kulturu; obával se toho, že už nevyplaveme ode dna, a když ano, už nebudeme mít sílu doplavat na břeh: „To nám ještě nikdo neřekl.“ Obával se výprodeje a rozprodeje posledních dobrých věcí; že skutečně zvítězí materiál nad duchem: „Knihovny, jak jsem se právě dozvěděl, mají být ekonomicky samostatné. To kdyby slyšel prezident Masaryk, tak toho pána, který to řekl, prostě postaví před soud.“⁶⁰ „Mám obavy a starost z vývoje do vnitřní ilegality, vnitřní a vnější emigrace. Mám děs z útěku lidí z angažovanosti.“⁶¹

⁵⁸ KRYL, K., *Rozhovory*, Zdena Bakešová, Mladá fronta (Praha), 27, 1969, č. 33, 8. 2., str. 17

⁵⁹ KRYL, K., *Rozhovory*, Petr Veselý, Mladý svět (Praha), 32, 1990, č. 8, 19. 2., str. 243

^{60, 61} KRYL, K., *Rozhovory*, Šumavan (Klatovy), 2, 1992, č. 35, 2. 9., str. 568, 569

4. KRYLOVY TEPLICE

4.1 Prodloužené mládí

Ale vraťme se ještě do roku 1962. Karel Kryl maturuje na Střední průmyslové škole keramické v Bechyni a na umístěnku míří do Teplíc. Nastupuje tady do továrny na sanitní keramiku, v městské části Trnovany. V té době se fabrika jmenuje Spojker, ale stále se jí přezývá „ditmarka“, podle zakladatelů Ditmar-Urbach. Bydlí na ubytovně, odkud má výhled na nádraží v Proboštově a teplické tovární komíny. O volných nedělích chodí na oběd do restaurace Městské sály, s dělníky u piva debatuje o fotbale, ale i o umění a politice. S přáteli v Teplících zakládá autorské divadlo, píše písničky, začíná koncertovat. Po roce musí na vojnu a pak se zase vrací zpět do Teplíc. Účinkuje v autorském divadle, píše básně a písně jako *Pieta* (předlohu viděl právě v Proboštově), *Salome* (napsal ji ve vlaku mezi Teplícemi a Litvínovem) nebo *Anděl*. Ten byl inspirován devastací kostela svatého Martina ve Velkém Chvojně. V roce 1966 nahrává své první písně v rozhlasovém studiu v Ústí nad Labem.

Pro divadlo získají mladí divadelníci bývalou černou kuchyň na teplickém zámku. Přejmenují se na Divadélko na zámku. Hlavními protagonisty jsou Karel Kryl a jeho vrstevník Václav Dušek, tak trochu sokové. Ale Dušek na Kryla vzpomíná v dobrém: „Byl k jiným velice kritický, a pochopitelně se mohlo zdát, že to přehání, ale byl stejně kritický i k sobě. Byl jediný z celého souboru, kterému záleželo na tom, aby co děláme, bylo profesionální. Nelitoval času, nutil nás zkoušet, diskutovat a pochopitelně, že to některým lidem vadilo.“⁶²

Divadelní představení navštěvuje i principál ze sousedního Litvínova Miroslav Kovářik. Právě on Krylovy písně přirovná k protestsongům, které v té době v USA zpívají Dylan či Donovan. A je to Kovářik, který o Karlu Krylovi píše první článek.

⁶² KLIMT, V., *Akorát že mi zabili tátu*, Příběh Karla Kryla, str. 64

Vyšel v listopadu 1966 v Kulturním kalendáři Mostecka: „Karel Kryl zpívá o svém světě, a ten má hodně barev. Skrývá a zahrnuje v sobě neopakovatelný a zajímavý svět, svět, který si oblíbíme stejně rychle jako interpreta: Kryl se doprovází sám na kytaru nebo loutnu a stane se často, že během večera vymyslí další píseň nebo text, který dá k lepšímu... Jejich kontinuita s vlnou protestsongů je očividná. Bylo by nerozumné to nepřiznat, i když situace, za níž vznikla většina Krylových textů, nedá se srovnat s ničím: je neopakovatelná stejně jako život autora. Nebo celé jedné generace, která v nich pozdvihuje hlas.“⁶³

Na otázku jak se dostal k protestním písním, Karel Kryl v roce 1969 odpovídá: „Docela obyčejně. Pocítil jsem, že není zdravé držet hubu. To k ničemu nevede! Proto jsem začal skládat, proto jsem začal zpívat.“⁶⁴ Několikrát v té době se nechává slyšet, že jeho přáním je, aby za odvalu nebyl trest smrti. Řídil se i heslem „neodvážit se, znamená prohrát“, k čemuž dodával: „Nerad prohrávám bez boje.“

V litvínovském Docela malém divadle Kryl také občas vystupoval, například s programem „Prosím, nehažte kamení. Čemuž podle Kovářika předcházelo nezbytné schvalovací řízení. Tedy cenzura, kdy veškeré texty musel schválit příslušný tiskový dozor.

Na dobu strávenou v Teplicích Kryl častokrát vzpomíná jako na nejlepší roky svého života: „...to byly nádherné časy, snad nejlepší roky mého života. Tam právě jsem začal dělat první protestsongy, ne ani proti válce, spíš protimilitaristické.“⁶⁵ „V té době se stalo něco zázračného. Hráli jsme divadlo, setkávali jsme se s podobnými lidmi, byli jsme šťastní. Po škole nenastoupil takovej ten stupidní *trott*, myslím vydělávání peněz a honění za *lepším zítřkem*, ale bohéma dvě. Prodloužené mládí, bezstarostnost.“⁶⁶

⁶³ KRYL, K., *Rozhovory*, str. 12

⁶⁴ KRYL, K., *Rozhovory*, Zdeněk Pavlis, Svoboda (Praha), 78, 1969, č. 85, 11. 4., str. 5

⁶⁵ KRYL, K., *Rozhovory*, Zdena Bakešová, Mladá fronta (Praha), 27, 1969, č. 33, 8. 2., str. 15

⁶⁶ ČERMÁK, M., *Půlkacíř*, str. 32

4.2 Teplická přátelství

Už na keramické škole v Bechyni se Kryl spřátelil s Františkem Kolouchem, později známým teplickým restaurátorem. Ve třídě byli nejmenší: „Kája byl velký básník a citlivý kluk. Vtělený Francois Villon. Ale taky jsem ho musel honit do koupelny,“ vzpomíná na Kryla Kolouch. Hráli spolu i divadlo. Po zkouškách divadelníci často mířili do hospody Na Vyšehradě, kde Kryl, který uměl výborně rusky, hrál a zpíval častušky. A nacházel tu inspiraci i pro svoje písně. Třeba předobrazem ke skladbě „Důchodce“ byl nejspíš místní bezdomovec jménem Vlk, přezývaný Boulička. Premiérově skladba zazněla v teplickém Kix klubu. Boulička na Silvestra roku 1978 umrzl v parku na lavičce.

„V té době Teplice byly daleko dál než Praha, Brno nebo Ostrava. V Teplicích se na počátku šedesátých let konala první výstava nefigurativního umění, dirigoval tam dnes světoznámý dirigent Libor Pešek, teplické divadlo bylo na velice vysoké úrovni a všechna ta pakáž – to myslím v nejlepší slova smyslu – v nejrůznějších ateliérech a hospodách, tehdy to byly lázně, intenzivně žila. Tím pádem jsme měli kontakty – dělali jsme divadlo malých forem, písničky, kabaret... severní Čechy byly na úrovni.“⁶⁷

Zmíněnou nefigurální výstavu uspořádali bratři Koblasové a Mikuláš Medek. Dalším významným teplickým umělcem byl tehdy sochař Milan Lahoda. Právě v jeho ateliéru se s Krylem setkal i Lubomír Voleník. Po revoluci uznávaný a respektovaný prezident Nejvyššího kontrolního úřadu: „Pro mne osobně jsou vzpomínky na ona léta a zejména setkání s Karlem Krylem něčím naprosto jedinečným, neboť později, když se stal známým, jsme se již nesetkali a vlastně jsem se s ním od dob jeho teplického pobytu sešel až na jeho pohřbu v kostele sv. Markéty v Břevnově,“⁶⁸ vzpomínal později o šest let mladší Lubomír Voleník, který žil v Teplicích. Od mládí trpěl Bechtěrevovou chorobou, zemřel během služební cesty do Dánska v červnu roku 2003. In memoriam mu prezident republiky téhož roku udělil Řád Tomáše Garrigua Masaryka.

⁶⁷ KRYL, K., *Rozhovory*, Jiří Macan, Ústecký deník (Ústí nad Labem), 2, 1994, č. 60, 12. 3., str. 763

⁶⁸ KLIMT, V., *Akorát že mi zabili tátu*, Příběh Karla Kryla, str. 69

4.3 Poslední návštěva

Do Teplic Karel Kryl naposledy zavítal měsíc před tím, než zemřel. S Františkem Kolouchem se sešli v hospodě U Kozla, aby si spolu popovídali. Jenže netrvalo dlouho, a v hospodě nebylo k hnutí. „Číšníci nosili frťany po tácech, každý si chtěl s Kájou připít,“ vzpomíná na poslední setkání Kolouch.

Svůj poslední koncert Kryl odehrál také na severu Čech, v Kulturním domě Zahradní v Chomutově, a to 25. února 1994. V té době se chystá na oslavu svých padesátin, které připadají na dvanáctého dubna. Už se jich nedožije. Druhého března večer ho v Německu postihne infarkt. Lékaři krevní sraženinu odstranili, ale Kryl už se z bezvědomí neprobere. Ve čtvrtek 3. března 1994 ráno umírá. Pohřben byl 11. března na pražském hřbitova svatého Vojtěcha v Břevnově. V ten den měl v rámci plánovaného březnového turné zpívat v pražském divadle Minor.

Úloha osobnosti v dějinách sestává prakticky z ochoty dotyčné osobnosti zemřít nebo nechat se zabít dříve, než stačila odvolat.

(Karel Kryl: Marat ve vaně, 1968, 1969)

Litujete něčeho? „Možná několika průšvihů, několika lží a sebeklamů, lehkovážnosti v osobních vztazích.“⁶⁹

*Mé já – je nevíra;
půlkacíř, urřícený
z útěku před citem,
před láskou, před pohodlím...*

(Karel Kryl: Jde jaro do léta, 1992)

⁶⁹ KRYL, K., *Rozhovory*, Radek Gális, Svobodné slovo (Praha), 47, 1991, č. 115, 18. 5., str. 385

5. CÍL PRŮZKUMU

5.1 Znalost termínu: Občanská odvaha

„Léta komunistické vlády způsobila devaluaci a devastaci lidských hodnot a popření křesťanského původu evropského, který byl nahrazen jakýmsi podivným bazarem. Ten napáchal příšernou škodu v lidských myslích i duších. Na jejich způsobu práce i v jejich myšlení, ve vztahu člověka k člověku. Zatím to není vidět, ale ve chvíli, kdy se objeví znova normální všední den, tak se to znova projeví. V Praze se to jeví trošičku jinak, ale pražská situace je výjimečná. Jezdím-li po venkově, vidím daleko ostřeji hloubku toho, co tady zanechala gubernijní vláda a důsledky 'vstřícné předposranosti', jak to nazval Ludvík Vaculík. Byla vypěstována terorem, který začal ne v roce 1968, ale v roce 1948,“⁷⁰ říká v květnu roku 1993 Karel Kryl v jednom rozhovoru. Naráží tím i na otázku občanské statečnosti a odvahy.

V uvedených letech byly podobné projevy nežádoucí. Občanská práva jednotlivců, tedy i statečnost a odvaha občanů, byly záměrně potlačovány. Vyžadovala se bezmezná poslušnost bez vlastních názorů či požadavků. Termíny jako občanská odvaha, občanská statečnost z tehdejších slovníků lidí prakticky vymizely. Prostor k návratu se začal pomalu otevírat až po roce 1990. S novým státním zřízením, novou vládou, demokracií se postupně začala vracet i individualita jednotlivce. Už smí projevit svou nespokojenost či nesouhlas s určitými postoji a postupy; mít vlastní nároky, svébytné představy o správnosti konání. Může se projevit svobodně.

Co značí termín „Občanská odvaha“, to byla jedna z otázek ankety, určené pro respondenty z Teplíc a okolí.

⁷⁰ KRYL, K., *Rozhovory*, Miloš Čermák, Ahoj na sobotu (Praha), 24, 1993, č. 22, 31. 5., str. 663

5.2 Záměr ankety

Teplice byly zvoleny záměrně, s ohledem na vztah Karla Kryla k tomuto městu. Tady začal veřejně vystupovat a koncertovat, vznikaly tu jeho první písně, inspirované zdejšími kraji, v sousedním Ústí nad Labem nahrával první rozhlasové nahrávky svých písní. Měl tu mnoho přátel, kteří ovlivnili jeho další život.

Záměrem ankety tedy bylo zjistit, zda respondenti o vztah Karla Kryla na Teplice vědí. Anketní otázky dostali žáci vyšších stupňů dvou teplických základních škol; výběrové s rozšířenou jazykovou výukou, a školy z problematického sídliště. Dospělí respondenti z teplického okresu odpovídali na anketní otázky po osobním oslovení prostřednictvím e-mailu.

5.3 Charakteristika souboru

Jde o kvalitativní průzkum s vysokou validitou. Jeho primárním cílem bylo získat názor dětí a dospělých na pojem „občanská odvaha“; druhotným produktem pak získat rámcový přehled o znalostech Tepličanů o spjatosti Karla Kryla s jejich městem.

Ankety se zúčastnilo celkem sto devadesát sedm respondentů, z toho padesát ve věku od dvaceti do sedmdesáti let, a sto čtyřicet sedm dětí z druhého stupně základní školy ve věku od třinácti do patnácti let. Dospělí odpovídali po osobním oslovení prostřednictvím e-mailu, děti vyplňovaly anketní lístek při výuce ve škole. Všichni respondenti bydlí v Teplících či blízkém okolí.

5.4 Analýza dat

Anketní otázky pro věkovou kategorii 13 – 15 let zněly:

- Co je podle vás občanská odvaha?
- Znáte Karla Kryla?
Pokud ano:
 - Jak on projevoval občanskou statečnost?
 - Víte, jaký měl vztah k Teplicím?

Většina ze sto třiceti oslovených žáků osmých a devátých z teplické výběrové základní školy Karla Kryla zná. (Kladně odpovědělo devadesát devět žáků, záporně dvacet sedm, zbylí čtyři nejednoznačně.) V případě kladných odpovědí se většinou objevilo stručné „ano“, případně „znám jen jméno“ nebo „už jsem o něm slyšel, slyšela“. Jen výjimečně (v patnácti případech) konkrétní odpovědi:

Myslím, že to byl hudebník za komunistů.

Byl to český skladatel – muzikant.

Občas si ho pouštím, ale jen zřídka.

Písničkář.

Český zpěvák, umím od něj na kytaru píseň Anděl.

Myslím, že to byl skladatel.

Je to zpěvák.

Zpíval písničky.

Ano! A kdo ne?

Znám jeho písničky.

Psal texty k písním, například Anděl.

Zpíváme od něj na hudebce písničky a osobně si myslím, že měl úžasné texty.

Je to básník. Napsal třeba Morituri te salutant. Český zpěvák.

Skladatel, napsal píseň Anděl.

Písničkář, z části básník.

A vztahu Karla Kryla k Teplicím však většina respondentů z této základní školy neví. O jeho vztahu k Teplicím vědělo jen třináct zdejších žáků. Šest z nich odpovědělo, že tu bydlel. Čtyři že měl město rád. Konkrétnější byly tři odpovědi:

Složil zde několik svých písní.

Měl zde oblíbenou hospodu, kde složil většinu svých písní.

Napsal tu nějaké písně a v Teplicích pobýval (jeho památník je na Benešově náměstí).

Také otázky o Krylově občanské statečnosti zůstaly v tomto případě většinou bez odpovědi. V opačném případě se objevily názory:

Protestoval proti vládě, válce.

Byl jedním z nejvýznamnějších odvážlivců.

Skládal protestsongy, např. Anděl, kde je vlastně svoboda připodobněna ke zraněnému Andělovi – dával tak najevo nespokojenost s režimem.

Nebál se dát najevo svůj názor – psal protestsongy, i když věděl, že za to může být potrestán.

V písních – ve veřejném vystupování.

Mluvil k aktuálnímu tématu v ČR.

Psal písně, které se v jeho době psát nesměly.

Co je občanská odvaha nevědělo dvacet dětí. Odpověděly „nevím“. Zbývajících sto deset formulovalo své odpovědi takto:

Odvaha říct co si myslím, o čemkoliv.

Občan se nebojí prosadit svůj názor a dokázat změny, např. v politice nebo chodu státu.

Říci veřejně svůj názor a bojovat za to, co nám přijde dobré.

Odvaha občanů něco změnit, mít svůj názor, nebát se ozvat, něco (někoho) ubránit. Odhodlanost chránit ostatní občany před nebezpečím.

Vůle prosadit se.

Dokázat se prosadit proti normám a jít za tím, v co věříme, že je správné.

Nebojíme se vystoupit na veřejnosti, když s něčím nesouhlasíme, účastníme se demonstrací a procesů.

Stát si za svým.

Kuráž na to, provést změny.

Vlastenecká vlastnost – člověk, který dokáže chránit svou vlast, má občanskou odvahu.

Odvážít se protestovat, navrhnout změnu proti režimu.

Veřejné vyjadřování normálního člověka.

Pomoc někomu, koho neznáme – je to odvaha každého člověka.

Nebát se být tím, kým jsem. Například nestydět se za to, že jsem Rom.

Odvaha zasáhnout, když se něco děje jiným lidem.

Odvaha projevit se i pod hrozbou trestu.

Udělat něco, co nikdo jiný neudělá – třeba proto, že se bojí následků.

Odvaha jednotlivých občanů bojovat proti nespravedlnosti a bezpráví; bojovat za svobodu.

Bránit svá občanská práva, pokud nám je někdo bere.

Odvaha vystoupit z řady.

Je to o originalitě, o víře ve vlastní svobodu a právo.

Když se občanům něco nelíbí, tak zasáhnou.

Na sídlištní základní škole v okrajové části Teplic se ankety účastnilo sedmnáct žáků deváté třídy ve věku čtrnáct a patnáct let. Dva na všechny otázky odpověděli záporně. Patnáct pak Karla Kryla zná. Jejich odpovědi zněly:

Byl to československý písničkář, básník a grafik moravské národnosti.

Byl to zpěvák, který si skládal písně sám.

Přezdívalo se mu básník s kytarou.

Skládal protikomunistické písně.

Z uvedených odpovědí lze usuzovat, že anketní otázka vyprovokovala žáky této školy vyhledat si informace o Karlu Krylovi na internetu.

Tedy i na otázku, týkající se Krylova vztahu k Teplicím, odpovídali poučeně; všech patnáct vědělo, že tu žil a skládal písničky. Objevily se i podrobnější odpovědi:

Působil tu s Josefem Kučerou v divadélku – první představení byl Francois Villon.

Působil asi rok v teplickém divadle, skládal zde písničky a zpíval je.

Je tu i jeho pamětní deska.

Termín občanská odvaha podle většiny odpovědí z této školy znamená nebát se vyslovit svůj názor. Některé děti dodávají: i za cenu postihu. Další míní, že to je:

Projev svobody.

Když někoho zachráníme.

Dobrý skutek.

Projevení vlastního názoru a nenarušovat svobodu jiných.

Občanská odvaha je asi šikana.

O projevu občanské odvahy u Karla Kryla přemýšlelo třináct dětí, například odpověděly:

Bojoval za svobodu.

Prosadil svůj názor při okupaci v roce 1968 svými písničkami.

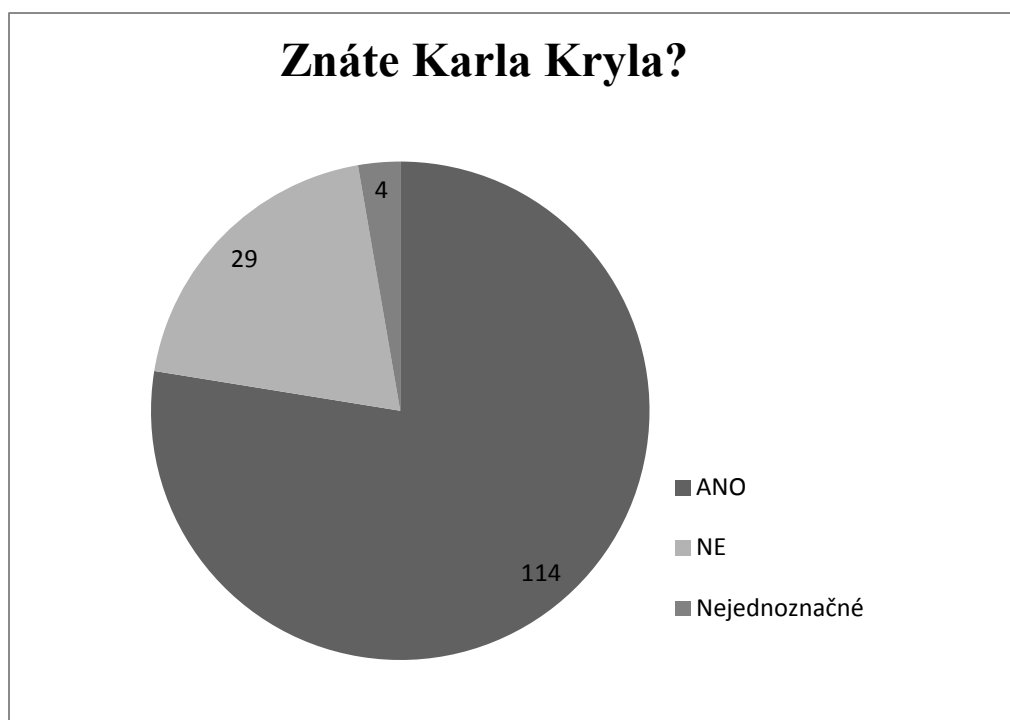
Řekl svůj názor a za to ho potrestali.

Skládal protikomunistické písně.

Bojoval za svobodu projevu a demokracii.

Šel proti komunismu, nelíbil se mu totalitní režim.

Graf 1: Znáte Karla Kryla? (Anketní otázka pro věkovou skupinu 13 – 15 let)

Většina respondentů (114) Karla Kryla zná. Objevily se i nejednoznačné odpovědi (4), formulované ve smyslu: někde jsem to jméno zaslechla; někde jsem to slyšel, ale nevím, kdo to je.

Graf 2: Víte, co je občanská odvaha? (Anketní otázka pro věkovou skupinu 13 – 15 let)

Většina respondentů odpověděla kladně (115), z toho však dvě odpovědi nebyly správné. (Občanská odvaha je šikana; jak se kdo umí projevovat na veřejnosti.)

Anketní otázky pro dospělé zněly:

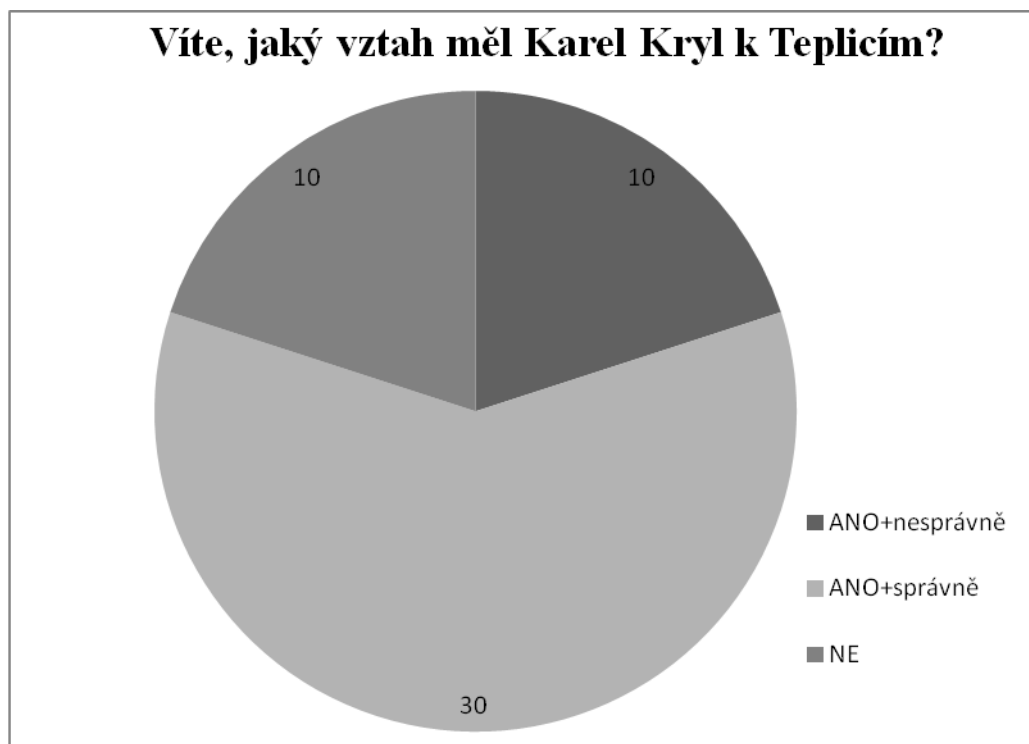
- Co je podle vás občanská odvaha (civildourage)?
- Jak projevoval občanskou odvahu Karel Kryl?
- Víte, jaký měl vztah k Teplicím?

Ankety se zúčastnilo padesát dospělých obyvatel Teplic a okolí ve věku od dvaceti do sedmdesáti let. (Otázka: Znáte Karla Kryla?, byla vynechána; předpokládá se, že dospělí lidé takovou osobnost znají.)

Většina respondentů věděla, že Kryl v Teplicích po studiích pracoval, někteří specifikovali, že to bylo v místní keramičce. Méně už se, alespoň podle výsledků ankety, ví, že Kryl měl právě v Teplicích svá první vystoupení, že tu spoluzakládal divadlo na zámku a získal mnoho přátel. Objevilo se několik odpovědí, že Kryl se

v Teplicích narodil, a jedna o vztahu Kryla k bývalému Tuzexu (na budově, kde Tuzex sídlil, je nyní umístěna Krylova pamětní deska).

Graf 3: Víte, jak vztah měl Karel Kryl k Teplicím? (Anketní otázka pro věk 20 – 70 let)

Dospělí respondenti ve čtyřiceti případech o vztahu Karla Kryla k Teplicím věděli, deset z nich však odpovědělo nesprávně. (Narodil se tu; bydlela tu jeho maminka.)

Co je podle vás občanská odvaha (civillcourage)?:

I za cenu vlastního nepohodlí nebo osobního rizika hájit zájmy společnosti a bojovat za práva "utlačovaných" nebo slabších.

Jednání, které není za normální okolností povoleno a běžné, například veřejný protest, boj proti vládě.

Nebát se většiny a říct svůj názor; zasáhnout, když někdo potřebuje pomoc, nebýt lhostejný.

Odvaha jednotlivce, který se v dané době nebojí projevat a prosazovat svůj názor; zejména, když se vůbec neztotožňuje a neshoduje s názorem většiny, režimem nebo s hlavou státu.

Když člověk, nehledě na to, jaká je politická situace nebo mezilidská nálada, je schopen podniknout určité kroky, aby dosáhl svých cílů.

Vzdorovat a bránit se danému režimu, problému, názoru.

To, co má málo kdo; vědomí vlastní vnitřní síly, hledání pravdy a pevnost morálních postojů v jakékoliv době i za cenu vlastní újmy.

Odvaha či kuráž bránit práva druhých, brát se za ně, za demokracii.

Nahlas komentovat společenské (politické) nespravedlnosti; například politickou korupci, nepoctivost.

Rozhodnutí svými činy ovlivnit společnost tak silně, aby začala přemýšlet o věcech vážných (například svoboda). Rozhodnutí nesmlouvavé, bez ohledu na vlastní újmy, nebezpečí, perzekuce... mnohdy za cenu ztráty rodiny, dětí. Nepočítá s oslavou, nebo zda z toho něco „kápne“. Hrdinů je málo, a občanská odvaha hrdinstvím je.

Nezpronevřit se svému přesvědčení.

Hájit svůj názor i proti většině.

Odvaha zastat se slabšího.

Chovat se tak, abych se za sebe nemusel stydět.

Opakovaný postoj občana, v souladu s mravními, morálními a legislativními pravidly společnosti, uplatňovaný neprodleně v adekvátní čas bez ohledu na vlastní prospěch či škodu.

Nebát se věci pojmenovat správným jménem.

Žít a přitom nepodvádět, neubližovat.

Volba toho, co je z morálního hlediska správné, i když pro jedince naprosto neužitečné nebo nebezpečné, aniž by měl jakoukoli vidinu satisfakce, byť ve formě pozdější slávy, bohatství...

Je odvahou prostého člověka. Je závislá na kontextu doby. Co je v jednom momentě banální, může být za jiných podmínek ojedinělým hrdinstvím.

Nebát se veřejně si stěžovat – zavolat novináře, TV apod., a upozornit na nekalé úmysly kohokoliv.

Ochota veřejně prezentovat a prosazovat názor, který je v zájmu dobra společnosti, i když tomu okolnosti nejsou nakloněny.

Odhodlání slušného člověka postavit se zlu a bezpráví i za cenu všech souvisejících rizik.

Postavit se lidské hlouposti a nebýt lhostejný vůči zlobě, která se na nás valí. V dnešní době už je odvahou i to, být slušný. Mnozí lidé si totiž myslí, že být slušný rovná se být hloupý.

Konání člověka v zájmu společnosti, ve které žije, podle jeho nejlepšího svědomí, i za cenu ohrožení sebe sama.

Jak projevoval občanskou odvahu Karel Kryl?

Dospělí respondenti podobně jako školáci často odpovídali, že Karel Kryl občanskou odvahu projevoval ve svých písních, v nichž se nebál vyjádřit svůj názor:

Pojmenovával „nemoci doby“ a bojoval proti nim.

Bojoval proti systému i za cenu osobních sankcí.

Hodně se vzpouzel tehdejší vládě a ostře ji kritizoval.

Byl velmi odvážná a sečtělá osobnost. Odvahu projevoval zejména tím, že skládal texty, které se ve své době u obyčejných lidí staly velmi oblíbené díky upřímnosti, názorům a narážkám na příšerné žití v dobách komunismu. Pokoušel se lidem shodit růžové brýle a otevřít jim oči nejen skrze svou hudbu.

Ve svých písních a textech odporoval komunistickému vedení, i když za to byl často pronásledován a myslím, že i zakázán.

Veřejně odporoval komunistickému režimu, svůj odpor a nesouhlas ventiloval ve svých písních.

Svým životním postojem.

Nahlas komentoval bezpráví, politickou zlovůli komunistů, slovem (básněmi, písňovými texty) bojoval proti nespravedlnosti, okupaci ze strany Ruska. Hrál a zpíval protestsong. Protestoval proti všemu, co ohrožovalo demokracii, a to i po roce 1989.

Bojoval proti totalitě vlastními prostředky – písničkami, svým chováním. V době, ve které žil, to nebylo snadné.

Karel Kryl projevoval občanskou odvahu svými pravdivými veřejnými postoji proti jakékoliv nepravdě vyřčené kýmkoliv.

Tak, jak ve své době nejlépe uměl a mohl. Bojoval hudbou, kterou rozšiřoval mezi stovky a tisíce těch, kteří chtěli slyšet, že komunismus je zhoubná idea, která nás pomalu, ale jistě šírá. Bojoval proti hlouposti, přestože tenhle boj byl po desetiletý beznadějný.

Veřejně říkal a zpíval to, co si ostatní jen mysleli. Tedy nebyl to srab a pokrytec.

Nebál se vystoupit z davu a svými texty brojit proti tehdejšímu režimu. Některé z jeho písní jsou nadčasové a i v současnosti stále aktuální – rád si je občas na kytaru zahraju.

I když odešel v roce 1969, nebál se postavit totalitě při hájení lidských a občanských práv – třeba v rádiu Svobodná Evropa. Po návratu v roce 1989 se nebál vyslovit svoji nespokojenost s vývojem společnosti po revoluci. Mnoha lidem se kritika určitě nemohla hodit, hlavně těm, kteří se potřebovali dostat ke „korytům“, ale to už je jiná písnička. V každém případě byl celý život pravdivý, odvážný a neúplatný.

Ale objevila se i jedna odpověď, ve které respondent na občanskou odvalu Karla Kryla vyjadřuje odlišný názor:

Nebyl prostý člověk, byl populární, byl – svým způsobem – pod ochranou své popularity. Takže jeho práci bych, přes veškerou úctu, kterou k jeho dílu mám, neoznačila občanskou odvahou.

5.5 Osobní vzpomínky

Ankety se účastnila i žena, která se s Krylem osobně znala. Jeho vrstevnice Eva Stieberová z Teplic. Na jeho působení zde vzpomíná: „Počátkem šedesátých let založil s partou stejně smýšlejících svobodomyšlných a různým způsobem talentovaných mladých lidí Divadlo na zámku - v "černé kuchyni" v přízemí teplického zámku, sídla Regionálního muzea v Teplicích. Spolu s ním v divadle působil např. spisovatel Václav Dušek, Dana Koblasová, František Kolouch, Libuše Razáková, kreslíř Kobra Kučera, spisovatel Alex Koenigsmark... Kryl často navštěvoval teplický šlauch (divadelní kavárnu), kde tehdy obsluhoval číšník Šmíd.“

Jaký má ona názor na pojem občanská odvaha a co soudí o občanské odvaze Karla Kryla?: „Občansky odvážný je ten, kdo vystoupí proti bezpráví či nepřístojnosti, jichž je přítomen, aniž by předtím zvažoval, zda a jak se jeho chování v budoucnu obrátí proti němu samotnému. Nemusí přitom jít o žádná světoborná rozhodnutí, s nejrůznějšími nepravostmi se běžně každý setkáváme ve svém životě na pracovišti nebo ve společnosti. Stačí, když vidíte, jak vašeho kolegu šéf neprávem kárá, šikanuje nebo je s ním protiprávně zacházeno a nikdo v okolí se ho nezastane. Vystoupíte na jeho obranu, ačkoli vám ostatní říkají, ať se do toho nepletete, a když stoprocentně víte, že

sice veřejně řeknete to, o čem si kdekdo šušká, ale můžete si být jisti, že při nejbližší možné příležitosti, vám to šéf "vrátí"? Pokud se přesto kolegy zastanete, chováte se občansky odvážně. Nebo jedete ráno do práce v trolejbusu narvaném řvoucími dvoumetrovými pubescentními mládenci, roztahují se na sedadlech, objemné batohy pohozené v uličce a nad nimi se v závěsu kroutí senioři, ale i mladé ženy a dívky. Zvednete někoho z nich s poukázáním na to, že by měl pustit sednout toho starého pána, který se sotva drží na nohou? V lepším případě tím riskujete slovní přestřelku, kterou se chlapci budou bavit až do své cílové stanice. V horším na vás některý z těch dobře oblečených hochů vytáhne nůž. Pokud tak i přesto učiníte, jste občansky odvážní. To jsou běžné případy, které uvádím jen proto, že ve společnosti, kdy se většina z nás bojí o ztrátu zaměstnání a kdy si nemůžeme být jisti, že kdejaký "magor" nenosí v kapse nůž nebo zbraň, se běžná občanská odvaha, která pramení z pouhých zásad slušného chování, ztrácí. A to žijeme v demokracii, o kterou už dvaadvacet let usilujeme.

Jakou občanskou odvalu musel mít Karel Kryl, který se nebál vystoupit ne proti běžným nepravostem, ale v zásadě proti samotnému systému, v němž žil... Ale protože, jak bylo řečeno, byl slušně vychován, nemohl jinak. Prostě se choval tak, aby se za sebe nemusel stydět. Při zpětném pohledu musím přiznat, že byl odvážnější než kdokoliv z nás, ačkoliv dnešní mládeži už jeho kritické texty asi příliš odvážné připadat nebudou.

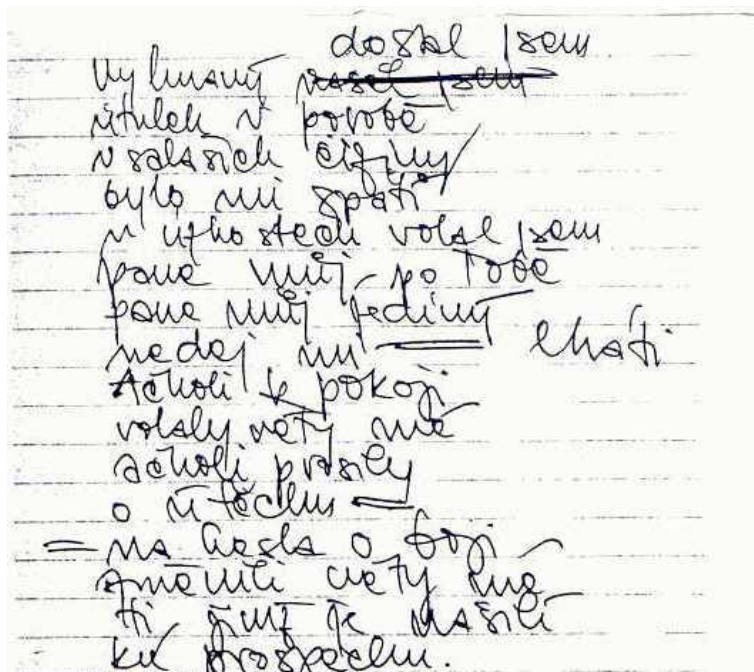
Ale když se vrátím zpět k otázce o občanské svobodě, tak mě závěrem napadá, že odvážně vystoupit proti režimu se mi zdá snazší, než projevovat se proti běžnému bezpráví, které nás obklopuje.“

5.6 Grafologický rozbor

Kryl své písňové i básnické texty psal často rukou. Mnohé záznamy se dochovaly. Co z nich lze o osobnosti pisatele vyčíst z grafologického hlediska? Podle grafoložky Blanky Pevné⁷¹ jde o velmi zajímavé písmo; soudí, že z pohledu grafologie byl Kryl úžasná osobnost. S ohledem na dané téma (angažovanost a občanská statečnost), závěr grafologického rozboru Krylova písma Blanky Pevné zní: „V rukopise se prolíná intelektuální jasnost, pronikavost a schopnost uchopit podstatu věcí spolu s břitkou

kritičností, ironií až sarkasmem. Karlu Krylovi nechyběla odvaha k prosazení vlastních názorů a postojů, dokázal se v nich jednoznačně vymezit i přes odpor většiny. Podporovala jej v tom samostatnost myšlení výrazné nekonformní osobnosti.“

Obrázek č. 2: Rukopis Karla Kryla

Zdroj: KRYL, K., *Je jaro desáté*

⁷¹ Blanka Pevná v roce 1993 absolvovala dvouleté rekvalifikační studium grafologie a psychologie v Praze a složením závěrečných zkoušek získala diplom grafolog, a dvouleté studium při Institutu pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně a získala specializaci v psychoterapii. V letech 2003 - 2011 absolvovala Intenzivní výcvikový program v poradenství a psychoterapii zaměřené na člověka - PCA C. Rogerse akreditovaný Psychoterapeutickou společností ČLS JEP. Při svých aktivitách čerpá také ze zkušeností dvanáctileté praxe na psychiatrickém oddělení. Pořádá semináře s grafologickou tematikou, ale i semináře zabývající se osobnostním růstem a alternativními přístupy k sebepoznání. Kromě lektorské činnosti se věnuje klientům jako psychoterapeut a poskytuje odborné poradenství v oblasti problematiky osobních, partnerských, rodinných a pracovních vztahů.

ZÁVĚR

Karel Kryl svoji občanskou odvahu, statečnost a angažovanost projevoval způsobem svého života. Protest proti porušování osobní svobody své i kohokoliv jiného vkládal do textů svých písní a básní. Nesouhlas s nedemokratickými praktikami vyjadřoval v rozhovorech. V oficiálních pro rozličná média, při soukromých debatách s přáteli a příznivci, na svých koncertech: *...jestli se za něco považují, tak za angažovaného člověka, aby to bylo jasné*, zní jeho odpověď v roce 1990 na otázku, zda se považuje spíše za politika nebo písničkáře. A v roce 1985, ještě z exilu, nabádá ke statečnosti: *...je nezbytné porvat se o sebe, o vlastní přesvědčení. Mít pýchu a drzost vlastního názoru. A sklopit uši jen před pánem Bohem. Jen omezenec může vnucovat omezenou suverenitu nebo omezenou demokracii*.

Kryl se nebál říci nahlas svůj názor, nebál se stát za ním a nebál se kvůli svému přesvědčení opustit svoji vlast i milovanou rodinu. Právě v ní získal základy ke svému počínání. Svědčí o tom i dopisy, které matce psal z exilu. Nejde o běžné zdvořilostní fráze, ale o pravdivé svěřování se s vlastními prožitky, včetně osobních, i s názory, včetně politických. Z této korespondence lze soudit, že prostředí v rodině bylo takovému vnímání světa (upřímnému a pravdivému) otevřeno a nakloněno. Že matka svému staršímu synovi rozuměla, třebaže jeho osobnost nebyla jednoduchá ani nekonfliktní.

Uměl být velmi ironický a kritický, tím nejspíš ventiloval svoji agresi, která vznikala jako reakce na různé životní situace. Ať to byla základní vojenská služba, která ho velmi negativně zasáhla; politické zvraty v Československu kolem roku 1968; jeho odchod do exilu; život v cizí zemi s jinou kulturou a jazykem; revoluční návrat, který byl zároveň cestou na pohřeb jeho matky; porevoluční vývoj, se kterým nesouhlasil; rozdělení Československa, se kterým se nikdy nesmířil; nepochopení, se kterým se po roce 1990 ve své rodné zemi setkával.

Devaluaci Krylova ega nejspíš začal jeho komplex z malé výšky. K vyčlenění z určité komunity přispěla i jeho sečtěllost, všeobecný rozhled a znalosti. Sám si v době dospívání a při středoškolských studií připadal starší než jeho vrstevníci. Naopak

evalvací ega Karla Kryla svědčila doba po maturitě prožitá v Teplicích. Vzpomíná na ni jako na nejlepší roky svého života. Jde o období jeho hudebních a divadelních začátků, prvních koncertů a představení, rozhlasových nahrávek a přátel stejného smýšlení. Tady odstartovala jeho popularita. Dále ji posilovaly události kolem Pražského jara 1968, či srpnová okupace Československa v roce 1969. Karel Kryl se svým britkým úsudkem události komentoval, vkládal je do písní a básní. Stal se prvním českým zpěvákem protestsongů, a kvůli tomu pak také musel ze země odejít.

Osobnost Karla Kryla lze označit jako sebeaktualizovanou. Byl schopen přesného vnímání skutečnosti, uměl odlišit pravé skutky od falešných. Jak uvádí Marek Blatný ve své knize Psychologie osobnosti: „*Jsou orientovaní na problém, životní obtíže vnímají jako něco, co vyžaduje řešení, nikoli jako neřešitelné těžkosti a rány osudu. Jsou nezávislí, přijímají sebe i druhé takové, jací jsou, jsou spontánní, kreativní, mají prostý, nekomplikovaný přístup k realitě a smysl pro humor, v němž není zloba a snaha ublížit*“. Mají ovšem svůj názor, který si za všech okolností obhájí. Mají smysl pro spravedlnost a odmítají křivdy. Sám Kryl se nechal slyšet, že nemá rád hodné lidi, podle něho to jsou „*takoví poslušní berani, na všechno si zvyknou, na křivdu i ponížení*“.

Karel Kryl měl odvahu dosáhnout svého cíle navzdory nepříznivým okolnostem. Byl statečný, zveřejnil svůj názor i před oponenty a choval se vždy podle vlastního, často nepopulárního přesvědčení. Byl pilný a vytrvalý (svědčí o tom jeho básnické sbírky, písňové texty, rozhlasové nahrávky i grafiky, které vytvořil i když okolnosti jeho práci často nebyly nakloněny). Uměl říkat pravdu a chovat se upřímně. Svůj život prožíval aktivně, vitálně a energicky – nedělal věci polovičatě, ze života se těšil, užíval si ho a prožíval jej jako dobrodružství.

O Krylově osobní odvaze nepochybuje ani naprostá většina dospělých účastníků ankety; nesouhlas vyjádřil pouhý jeden respondent z padesáti. (Myšleno dospělých respondentů. Děti si s touto otázkou poradily jen sporadicky. Anketa oslovovala obyvatele Teplic a okolí; dospělé, a také děti z druhého stupně základní školy.) Velmi výstižný názor dospělého respondenta zní: „*Karel Kryl projevoval občanskou odvahu svými pravdivými veřejnými postoji proti jakékoliv nepravdě vyřčené kýmkoliv.*“

Osobní statečnost Karla Kryla potvrdil i grafologický rozbor jeho rukopisu: „*Karlu Krylovi nechyběla odvaha k prosazení vlastních názorů a postojů, dokázal se v nich jednoznačně vymezit i přes odpor většiny.*“ (Grafoložka Blanka Pevná.)

O vřelém vztahu Karla Kryla k Teplicím měla povědomí jen část dospělých účastníků ankety, a také několik dětí. Respondenti byli až na výjimky schopni uvést svůj názor na termín osobní statečnost: „*Je to odvaha občanů něco změnit, mít svůj názor, nebát se ozvat, něco (někoho) ubránit. Odhodlanost chránit ostatní občany před nebezpečím.*“ (Žák druhého stupně základní školy.)

Karel Kryl měl vyvinutý i sociální cit, tedy vědomí sounáležitosti s ostatními, zajímal se o jejich prospěch a blaho. Dosvědčují to vzpomínky Krylových přátel; jejich slova o tom, že uměl lidem dát pocit intimní výlučnosti; nejen svým blízkým a známým, ale prakticky komukoliv, kdo to potřeboval. Svůj čas a pochopení věnoval všem opuštěným a nešťastným, pro které byl častokrát jedinou nadějí a spásou. Chodili za ním na koncerty, zastavovali ho v restauracích, psali mu dopisy – a poslouchali jeho exilové rozhlasové vysílání. „*Snad je to tím, že mé písničky jsou trochu trpké, a tak dostávám většinou trpké dopisy. Jsou to dopisy od lidí, kteří jsou tlučení, kteří dostávají facky, kteří jsou bezradní,*“ říkal Kryl už v roce 1969 v rozhovoru pro Mladý Svět. Přesto druhé respektoval a soucítit s nimi. Ani v dobách své největší slávy nezapomínal na obyčejné lidství a zejména na to, být pokorný.

*Děkuji za slabost,
jež pokoře mne učí,
pokoře pro radost,
pokoře bez područí.
Za slzy děkuji:
ty naučí mne citu
k živým, již žalují
a křičí po soucitu.*

(Karel Kryl: Děkuji, 1974)

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BLATNÝ, Marek, a kolektiv, *Psychologie osobnosti. Hlavní témata, současné přístupy*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3434-7.

BLATNÝ, Marek, PLHÁKOVÁ, Alena, *Temperament, inteligence, sebepojetí. Nové pohledy na tradiční témata psychologického výzkumu*. Vydání první. Brno: Psychologický ústav Akademie věd ČR, 2003. ISBN 80-86620-05-0.

ČERMÁK, Miloš, *Nanebevzetí Karla Kryla*. Vydání 1. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0661-3.

ČERMÁK, Miloš, *Půlkacíř*. Vydání 1. Praha: Fortuna, 1993. ISBN 80-200-0498-X.

HUVAR, Michal, *Kryl*. Vydání třetí, rozšířené. Brumovice: Carpe diem, 2004. ISBN 80-86362-49-3.

KLIMT, Vojtěch, *Akorát že mi zabili tátu*. Druhé, opravené a doplněné vydání. Praha: Galén, 2006, 2007. ISBN 978-80-7262-463-8.

KREJČÍ, Jaroslav, *O češství a evropanství. O českém národním charakteru (2. díl)*. Vydání 1. Ostrava: Amosium servis, 1995. ISBN 80-85498-20-0.

KRYL, Karel, *Básně*. První souborné vydání. Praha: Torst, 1997. ISBN 80-7215-030-8.

KRYL, Karel, *Česká hudba 2004 – nedílná součást evropské kultury*. Praha: Informačně-koordinační centrum.

KRYL, Karel, *Je jaro desáté*. Příležitostný tisk ke stejnojmenné výstavě konané v Národní knihovně ČR. Praha: Národní knihovna ČR, 2004.

KRYL, Karel, *Knížka Karla Kryla*. Vydání druhé, v ČSFR první. Praha: Mladá fronta, 1990. ISBN 80-204-0206-3.

KRYL, Karel, *Ostrov pokladů*. Vydání první. Praha: Levné knihy KMa, 2005. ISBN 80-7309-208-5.

KRYL, Karel, *Pochyby*. Vydání v tomto souboru první. Praha: Dokořán, 2006. ISBN 978-80-7363-108-6.

KRYL, Karel, *Rozhovory*. Vydání první. Praha: Torst, 2006. ISBN 80-7215-275-0.

KRYL, Karel, *Znamení doby*. Vydání druhé. Praha: Mladá fronta, 2004. ISBN 80-204-1128-3.

MALINDA, Jan, 2012. „Hostinský se loučí.“ *Magazín Dnes*, číslo 1.

MASARYK, Tomáš, Garrigue, *Ideály humanitní*. 2. vydání (reprint vydání z r. 1968). Praha: Melantrich, 1990. 32-005-90.

MATOUŠKOVÁ, Markéta, *1063 dnů s Karlem Krylem, legenda očima důvěrné přítelkyně*. Forma, 1995.

NAKONEČNÝ, Milan, *Moderní psychologie*. První vydání. Praha: Nakladatelství S+M věd České republiky, 1997. ISBN 80-901387-6-4.

NAKONEČNÝ, Milan, *Motivace lidského chování*. Vydání 2. Praha: Academia, nakladatelství Akademie věd České republiky, 1997. ISBN 80-200-0628-1

NAKONEČNÝ, Milan, *Psychologie osobnosti*. Vydání 1. Praha: Academia, nakladatelství Akademie věd České republiky, 1997. ISBN 80-200-0592-7.

PROKEŠ, Josef, *Nebýt stádem Hamletů (průhledy do českého folku)*. Vydání první. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-0871-7.

RASL, Anna, *Krylova zpověď*. Vydání první. Most: Rasl Art Media, 2004. ISBN 80-239-2306-4.

SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ

Seznam obrázků

OBRÁZEK 1: O schod výš (svatební fotografie Karla Kryla), str. 15

OBRÁZEK 2: Rukopis Karla Kryla, str. 48

Seznam grafů

GRAF 1: Znáte Karla Kryla? (Anketní otázka pro věkovou skupinu 13 – 15 let), str. 41

GRAF 2: Víte, co je občanská odvaha? (Anketní otázka pro věkovou skupinu 13 – 15 let), str. 42

GRAF 3: Víte, jaký vztah měl Karel Kryl k Teplicím? (Anketní otázka pro věk 20 – 70 let), str. 43

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jana Vitásková

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: Kombinované

**Název práce: Karel Kryl a jeho civilcourage (občanská odvaha)
– pokus o psychologický profil angažovaného občana**

Rok: 2012

Počet stran textu bez příloh: 51

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů české literatury a pramenů: 23

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 1

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Beňo